

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

ฮะดีษ¹ คือแหล่งที่มาของบทบัญญัติอิสลามซึ่งเป็นอันดับสองรองลงมาจากอัลกุรอานและฮะดีษกับอัสสุนนะฮ์มีความหมายเหมือนกัน (al-Sakhāwiy, n.d. : 1/8) ดังนั้นอัสสุนนะฮ์จึงมีสองสถานะด้วยกันคือ

สถานะที่หนึ่งเป็นการยืนยันในสิ่งที่อัลกุรอานได้บัญญัติไว้ อรรถาธิบายความหมายของอัลกุรอานให้ชัดเจนยิ่งขึ้นในแง่การปฏิบัติและในแง่อื่นๆ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِنُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾

(النحل، بعض من آية 44)

ความว่า “และเราได้ลงคำเตือน (คืออัลกุรอาน) ให้แก่เจ้า (มุฮัมมัด) เพื่อเจ้าจะได้ชี้แจง (ให้กระจ่าง) แก่มนุษย์ซึ่งสิ่งที่ได้ถูกประทานมาแก่พวกเขา (คือบัญญัติต่างๆ) และเพื่อพวกเขาจะได้ไตร่ตรอง”

(สุเราะฮ์อันนะฮลส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 44)

สถานะที่สองในฐานะเป็นการกำหนดบทบัญญัติในสิ่งที่อัลกุรอานมิได้บัญญัติไว้ (al-Shāfi‘iy, 2001 : 1/35)ซึ่งพระองค์อัลลอฮ์ได้ทรงบัญชาให้ผู้ศรัทธาทิ้งหลายเคารพเชื่อฟังคำสอนของท่านนะบี² มุฮัมมัด ﷺ ด้วยการปฏิบัติในสิ่งที่ถูกใช้และละเว้นในสิ่งที่ถูกห้าม ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾

(الحشر، بعض من آية 7)

ความว่า “และสิ่งใดก็ตามที่ศาสนทูตได้นำมายังพวกเจ้าก็จงยึดมันไว้ และสิ่งใดที่ท่านได้ห้ามพวกเจ้าพวกเจ้าก็จงละเว้นเสีย”

(สุเราะฮ์อัลฮัชรส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 7)

เมื่อเป็นที่ประจักษ์ว่าอัสสุนนะฮ์คือการ อรรถาธิบายความหมายของอัลกุรอาน และเป็นที่มาอันดับสองของบทบัญญัติอิสลาม หลังจากอัลกุรอานแล้ว บรรดาเศาะ ฮาบะฮ์³ ได้ตระหนักถึง

¹ ฮะดีษ คือสิ่งที่พาดพิงถึงท่านนะบี ﷺ ในทุกๆด้าน ทั้งที่เป็นคำพูด การกระทำ การยอมรับ คุณลักษณะทั้งในด้านสรีระและจริยะ ตลอดจนชีวประวัติของท่านทั้งก่อนและหลังการได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนะบี (Mustafā al-Sibā‘iy, 1982 : 47)

² นะบี ﷺ คือศาสนทูตของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ แต่ตั้งขึ้นมาเพื่อมีหน้าที่เรียกร้องมวลมนุษย์สู่การภักดีต่อพระองค์ ﷻ เพียงผู้เดียว

³ เศาะฮาบะฮ์ คือ ผู้ที่เห็นหรือพบท่านนะบี ﷺ แล้วศรัทธาต่อท่าน และเสียชีวิตในสถานภาพเป็นมุสลิม (al-Asqalāniy, 1995 : 1/8)

ความสำคัญของอัสสุนนะฮ์ พวกเขาจึง รมัดระวังในการบันทึกอะดิษ เช่นเดียวกับบรรดาตาบิอินและ บรรดาอุละมาอ์หลังจากพวกเขาต่างก็มีความ จริ่งจ้งในการศึกษา และเผยแพร่ อัสสุนนะฮ์ ปกป้อง อัสสุนนะฮ์จากการทำลายของศัตรูอิสลามในทุกยุคทุกสมัย

บรรดาอุละมาอ์ มุสลิม ด้านวิชาอะดิษ ทุกคนต่างให้ความสำคัญ ที่จะตรวจสอบ สถานภาพของอะดิษ เนื่องจากอะดิษ เคาะฮิสนั้นได้ปะปนกับอะดิษ เฎาะอิฟและอะดิษเมาฎู ดังนั้น บรรดาอุละมาอ์ที่มีความเชี่ยวชาญในด้าน อะดิษได้วางกฎเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับ หลักการวิชาอะดิษ จึง ทำให้เกิดศาสตร์ใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์ความถูกต้องของสายรายงานและตัวบทอะดิษ

ท่าน อิมามมุฮัมหมัด เบน สีรีน ¹ กล่าวว่า “บรรดาเคาะ ฮาบะฮ์และตาบิอินพวกเขา ไม่เคยสอบสวนเกี่ยวกับสายรายงาน จนถึงเกิดเหตุการณ์ฆ่าท่านเคาะลีฟะฮ์อุสมาน เบน อัฟฟาน พวกเขาจึงมีการสืบสายรายงาน หากพบว่าสายรายงานนั้นมาจากอะฮลุสสุนนะฮ์ วัลญะมาอะฮ์อะดิษนั้นก็จะถูกยอมรับ หากพบว่าสายรายงานนั้นมาจากพวกชอบอูตรีในเรื่องศาสนา อะดิษ นั้นก็จะถูกปฏิเสธ” (Muslim, 1996 : 1/84)

ท่าน อิมาม अबดุลลอฮฺ เบน อัลมุบาร็อก ² กล่าวว่า “สายรายงานเป็นส่วนหนึ่งของ ศาสนา ถ้าไม่มีสายรายงานแล้ว แน่แน่นอนใครต้องการพูดอะไรย่อมสามารถพูดได้ตามความต้องการ ” (al-Razi, 1952 : 2/16)

จากคำกล่าวข้างต้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาสถานภาพของอะดิษให้ กระจ่างเพื่อสามารถพาดพิงถึง ท่านเราะฮ์ลุลลอฮ์ ﷺ อย่างมั่นใจ ท่านอิมามอัลเคาะฎิบ อัลบัฆดาดี ได้กล่าวว่า “ทุกอะดิษที่มาถึงยังพวกเรานั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการตรวจสอบสถานภาพของมัน จนกระจ่างชัด เพื่อสามารถแยกแยะระหว่างอะดิษที่ถูกต้องกับอะดิษที่ถูกอุปโลกนขึ้นมา โดยผ่าน กระบวนการรายงานที่ถูกต้องเป็นที่ยอมรับว่าเป็นอะดิษของท่าน เราะฮ์ลุลลอฮ์ ﷺ” (al-Khatīb al-Baghdādiy, n.d. : 125)

เมื่ออะดิษเป็นศาสตร์ที่สำคัญศาสตร์หนึ่งในวิชาอิสลามศึกษา และมีสาขาวิชาต่างๆ แตกออกเป็นร้อยๆ สาขาวิชา ท่านอิมาม อัลฮาซิมีย (เสียชีวิตในปี ฮ.ศ.584) เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้าน อะดิษได้กล่าวว่า “หากใครสักคนหนึ่งใช้เวลาทั้งชีวิตของเขา เพื่อการศึกษาอะดิษ เขาก็ไม่สามารถที่จะ ศึกษาได้ทั้งหมด” (al-Qāsimiy, 1987 : 44) ดังนั้น การศึกษาวิชาอะดิษถือว่ามีค่ามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย นับว่าเป็นศาสตร์ที่มีความต้องการในการค้นคว้าอีกมาก

การตคริจญ์อะดิษ เป็นวิชาที่เกิดขึ้นใหม่ในแวดวงวิชาการอิสลามศึกษา ซึ่งมุสลิมใน ยุคแรกๆ ไม่มีความจำเป็นต่อการตคริจญ์อะดิษ เพราะอะอุละมาอ์ในสมัยนั้นมีความสัมพันธ์ที่แนบ

¹ ชื่อเต็มคือ มุฮัมหมัด เบน สีรีน อัลบัครีย เป็นอุละมาอ์รุ่นตาบิอียี่ที่โด่งดังในด้านการรายงานอะดิษ ท่านเกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 33 และ เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ.110 (al-Zirikliy, 1999 : 6/154)

² ชื่อเต็มคือ अबดุลลอฮฺ เบน อัลมุบาร็อก อัล-ฮันศอลีย เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ 181 .ท่านเป็นอุละมาอ์อะดิษที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการ วิจารณ์ผู้รายงานอะดิษ (al-Zirikliy, 1999 : 4/115)

แน่นกับแหล่งที่มาเดิมของอะดิษจนถึงสมัยที่มีบรรดาอุละมาอ์ได้เรียบเรียงหนังสือวิชาการต่างๆ และได้นำอะดิษมาเป็นหลักฐานโดยไม่ได้ระบุแหล่งที่มาและสถานภาพของอะดิษดังกล่าว อาจเป็นเพราะรู้ดีว่าอะดิษที่ได้นำมานั้นเป็นที่รับรู้กันในหมู่คนในสมัยนั้น หรืออาจเป็นเพราะมีเจตนาที่มีความต้องการที่จะกระตุ้นให้ผู้อ่านได้ค้นคว้าหาแหล่งที่มาของอะดิษ เพื่อจะได้รู้ถึงสถานภาพของอะดิษ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีอุละมาอ์อะดิษกลุ่มหนึ่งได้เห็นความจำเป็นในการตัดครีจญ์อะดิษในหนังสือดังกล่าว และบรรดาอุละมาอ์กลุ่มนั้นที่ให้ความสนใจในการตัดครีจญ์อะดิษในสมัยนั้นคือ อิมามอัลบัยฮะกี (เสียชีวิตในปี ฮ.ศ.458) อิมามอะบู นุอัยม อัลอัศบีฮานีย์ (เสียชีวิต ในปี ฮ.ศ.430) อิมาม อัลเคาะฎิบ อัลบัฆดาดี (เสียชีวิตในปี ฮ.ศ.463) อิมามอัลฮาชิมีย์ (เสียชีวิตในปี ฮ.ศ.584) (Bakkār, 1997 : 18)

ดังนั้นการศึกษาถึงสถานภาพของอะดิษที่มีอยู่ในหนังสือต่างๆ ที่เป็นศาสตร์เกี่ยวกับอิสลามถือเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้หนังสือหรือตำราดังกล่าวมีค่าทางวิชาการมากขึ้น และการตัดครีจญ์ของบรรดาอิมามเหล่านั้นเป็นการวางรากฐานของวิชาการตัดครีจญ์ที่บ่งบอกถึงความจำเป็นต่อการตัดครีจญ์อะดิษในหนังสือต่างๆ ที่มีการอ้างอิงอะดิษโดยไม่มีการระบุสถานภาพของอะดิษ

หนึ่งในบรรดาอุละมาอ์ที่สำคัญของโลกมุสลิมหลายคือ ชัยคัมฮัมมัดฮัซซัด เป็นอับดุลลอฮ์อัลบันญะรีย์ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกที่จะศึกษาหนังสือของท่าน ทั้งนี้เนื่องจากท่านเป็นอุละมาอ์ที่มีบทบาทอย่างมากในการเผยแพร่วิทยาการอิสลาม และเป็นผู้หนึ่งที่วางรากฐานอิสลามศึกษาในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะในประเทศอินโดนีเซีย และท่านมี การแต่งหนังสือ การแปลตำราอิสลามเป็นภาษามลายูหรือที่เรียกกันว่า กิตาบบัญญาวี (Jawi Literature) ท่านมีผลงานทางวิชาการมากมายเกือบ ครบคลุมทุก แขนงวิชา เช่น วิชาฟิกฮ (ศาสนบัญญัติ) อะกิดะฮ์ (หลักการเชื่อมั่น) ตะเศววาฟ (จริยศาสตร์) และดาราศาสตร์ เป็นต้น

ผู้วิจัยได้เลือกที่จะศึกษาหนังสือ สะบีลุล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ ฟิ อัมริดดินซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับฟิกฮ อิบาดัต (บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการประกอบศาสนกิจ) เป็นหนังสือทรงคุณค่าที่นักวิชาการและนักศึกษามุสลิมใช้ในการอ้างอิงและใช้ในการเรียนการสอนตามสถาบันศึกษาปอเนาะ¹ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามและตามมัสยิดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ท่านสะกัตและอับดุลอาซีซ กล่าวว่า โดยทั่วไปแล้วตำราอิสลามที่แต่งเป็นภาษาญาวีโดยอุละมาอ์มลายูในช่วงศตวรรษที่ 19-20 นั้น วิธีการนำ เสนอ หลักฐาน ที่มาจาก อะดิษของเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ มาอ้างในหนังสือเหล่านั้นผู้แต่งมักจะไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับสถานภาพของอะดิษ ดังนั้นจึงพบว่าในหนังสือเหล่านั้นมีอะดิษหลายระดับปะปนกันอยู่ ตั้งแต่อะดิษเศาะฮิฮ² จนถึงอะดิษที่ไม่รู้แหล่งที่มา (Sakat and Abd Azīz, 2001 : 9) หนังสือหรือตำราเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อผู้อ่าน

² สถาบันศึกษาปอเนาะคือสถาบันที่มีการสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้แบบดั้งเดิมโดยมีโต๊ะครูเป็นผู้ดำเนินการสอน

² คืออะดิษที่มีสายรายงานติดต่อกันอย่างต่อเนื่องโดยผู้รายงานในแต่ละช่วงคนนั้นเป็นผู้ที่มีคุณธรรมมีความจำเป็นเลิศและตัวบทอะดิษนั้นต้องไม่แปลกแยกและไม่มีข้อบกพร่องที่ซ่อนเร้น (al-Nawawiy, 1996 : 1/61)

ที่ไม่มีความชำนาญในด้านหลักการอะดีซ และการพิสูจน์ความถูกต้องของอะดีซ อาจจะถือปฏิบัติตามอะดีซที่เขาได้พบในหนังสือเหล่านั้น ถึงแม้ว่าอะดีซนั้นอยู่ในระดับที่ไม่สามารถนำมาเป็นปฏิบัติก็ตาม หนังสือ สะบิลุ อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุช ฟิ อัมริดดีน เป็นหนังสือที่ถูกอ้างอิงอย่างแพร่หลาย เป็นที่ยอมรับโดยส่วนมากของผู้คนในอาเซียนและเป็นผลงานชิ้นใหญ่ที่สุดของท่าน ซึ่ง ในหนังสือเล่มนี้มีการนำ อะดีซของท่าน เราะสุลุลลอฮ์ ﷺ มาประกอบเป็นหลักฐาน ทั้งที่เป็นสำนวนอาหรับและสำนวนที่ถอดความเป็นภาษามลายู โดยส่วนใหญ่แล้วผู้แต่งมิได้ระบุที่มาและสถานภาพของอะดีซ ซึ่งตามหลักวิชาการอะดีซนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องระบุสถานภาพของอะดีซที่จะนำมาใช้เป็นหลักฐาน อะดีซที่อยู่ในข่ายอะดีซหมักบูลเท่านั้นที่สามารถใช้ในการประกอบศาสนกิจได้ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรศึกษาสถานภาพของอะดีซที่ปรากฏในหนังสือสะบิลุ อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุช ฟิ อัมริดดีนของชัยคุมุฮมัดอัรซัด เป็น อับลุลลอฮ์ อัลบันญะรีย์ด้วยกระบวนการตัดריךญ์ตามแนวทางที่อุละมาอ์อะดีซได้กำหนดไว้ ซึ่งเป็นหัวข้อวิจัยที่สำคัญมากสำหรับวิชาการอิสลาม และเท่าที่ผู้วิจัยทราบตำราเล่มนี้ยังไม่มีผู้ใดทำการตัดריךญ์มาก่อน ผู้วิจัยหวังว่าการวิจัยครั้งนี้จะอำนวยความสะดวกเป็นอย่างมากให้กับวิทยาการอิสลามโดยเฉพาะสังคมมุสลิมในประเทศไทย และประเทศที่อยู่ในอาเซียนเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อเพิ่มคุณค่าแก่หนังสือเล่มนี้และเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่จะทำการศึกษาหนังสือเล่มนี้ต่อไป

1.2 คัมภีร์อัลกุรอาน อัลอะดีซและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2.1 คัมภีร์อัลกุรอานที่เกี่ยวข้องกับการตัดריךญ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าอายะฮ์อัลกุรอานที่ เกี่ยวกับการตัดריךญ์อะดีซโดยตรงปรากฏว่าผู้วิจัยไม่พบอายะฮ์ ดังกล่าว แต่ผู้วิจัยได้พบอายะฮ์ที่ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับการสืบค้น การตรวจสอบและความยุติธรรมของผู้รายงานอะดีซดังนี้

1.2.1.1 การตัดריךญ์อะดีซนั้นเป็นการชี้ถึงแหล่งที่มาของอะดีซว่าถูกบันทึกอยู่ในหนังสือเล่มใดของบรรดาอุละมาอ์อะดีซ มีการสืบสายรายงาน และศึกษาประวัติผู้รายงาน ตลอดจนการระบุถึงสถานภาพของอะดีซดังกล่าว และเป็นสิ่งที่จะต้องสืบค้นประวัติของผู้รายงานจากผู้รู้ ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿فَأَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾

(النحل بعض من آية 43)

ความว่า “ดังนั้นพวกเจ้าจงถามบรรดาผู้รู้หากพวกเจ้าไม่รู้”

(สุเราะฮ์อันนะฮลส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่43)

อายะฮ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการถามบรรดาผู้เชี่ยวชาญด้านอัล กุรอานนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นหากท่านไม่รู้และผู้รู้เกี่ยวกับอัลกุรอานนั้นจะต้องรู้ในเรื่องฮะดีษด้วยเพราะฮะดีษเป็นการอธิบายอัลกุรอานเพื่อให้เข้าใจตรงกับความประสงค์ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷺ ดังนั้นหากไม่รู้ถึงสถานภาพของฮะดีษก็ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องถามผู้รู้เพื่อให้ชัดเจนว่าฮะดีษนั้นสามารถที่จะพาดพิงถึงท่าน นะบี ﷺ หรือไม่และวิธีการดังกล่าวนี้จะต้องใช้หลักการสืบค้นฮะดีษโดยการศึกษาแหล่งที่มาของฮะดีษ สายรายงาน และประวัติของผู้รายงานฮะดีษ จึงสามารถ แยกแยะระหว่างฮะดีษฮะดีษที่ใช้ได้กับฮะดีษที่ใช้ไม่ได้ กระบวนการสืบค้นดังกล่าวเรียกว่าการตัจรียฮ์ฮะดีษ

1.2.1.2 การตัจรียฮ์นั้นคือการนำสิ่งที่ อุละมาอ์มีการ ขัดแย้งกันว่าฮะดีษนั้นใช้ได้หรือไม่ แล้วผู้ค้นหาจะต้องนำฮะดีษไปตรวจสอบดูกับฮะดีษของท่านนะบี ﷺ ว่าท่านได้กล่าวว่อย่างไรแล้วจึงยึดถือตามนั้นดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷺ ได้ตรัสว่า

﴿فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾

(النساء بعض من آية 59)

ความว่า “แต่ถ้าพวกเจ้าขัดแย้งกันในเรื่องใดก็จงนำสิ่งนั้นกลับไปยังอัลลอฮ์และเราะสูล ﷺ”

(สุเราะฮ์อันนิสาอ์ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 59)

อิบนุ กะษีร์ได้กล่าวว่เป็นคำสั่งของพระองค์อัลลอฮ์ ﷺ เมื่อพวกเจ้ามีการขัดแย้งในสิ่งใดของศาสนาก็จงไปศึกษาค้นคว้า สัจธรรม จากคัมภีร์อัลกุรอานและฮะดีษของท่าน นะบี ﷺ (Ibn Kathīr, 1988 : 1/531)

อายะฮ์ดังกล่าวจะ แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ มีความ ขัดแย้งกันระหว่าง อุละมาอ์ นั้นจำเป็นที่จะต้องนำสิ่งเหล่านั้นกลับไปยัง คำกล่าวของ อัลลอฮ์ ﷺ และฮะดีษของท่านนะบี ﷺ ดังนั้นการกลับไปสู่ท่านนะบี ﷺ นั้นคือการไปตรวจสอบดูว่าเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้ท่านได้กล่าวว่อย่างไร และเมื่อนำมาเป็นหลักฐานอ้างอิงนั้นจะต้องมีการใช้หลักการสืบค้นฮะดีษโดยการศึกษาแหล่งที่มาของฮะดีษ สายรายงาน และประวัติผู้รายงานฮะดีษ จึงสามารถแยกแยะระหว่างฮะดีษ ที่ใช้ได้กับฮะดีษที่ใช้ไม่ได้ โดยผ่านกระบวนการ ศึกษาที่ถูกต้อง ซึ่งกระบวนการสืบค้นดังกล่าวนี้เรียกว่าการตัจรียฮ์ฮะดีษ

1.2.1.3 การตัจรียฮ์คือการสอบสวนผู้รายงานฮะดีษให้เป็นที่ แน่ชัดก่อนที่จะรับฮะดีษนั้นว่าเป็นฮะดีษของท่านนะบี ﷺ เพราะฮะดีษคือการรายงานข่าวคราวของท่าน นะบี ﷺ ดังนั้นหากถูก รายงานโดยผู้ที่ไม่น่า เชื่อถือ และไม่มีความยุติธรรมแล้วฮะดีษนั้นอาจจะ เป็นเท็จ ก็ได้ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷺ ได้ตรัสว่า

﴿بَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا﴾

(الحجرات بعض من آية 6)

ความว่า “โอ้ศรัทธาชนทั้งหลายหากคนชั่วนำข่าวใดๆมาแจ้งแก่พวกเจ้าพวกเจ้าก็จงสอบสวนให้แน่ชัด”

(สุเราะฮ์อัลฮุญรฺหรือตส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 6)

ท่านอิบนุ กะซีรได้กล่าวโดยการอ้างคำพูดของมุยาเฮดและกอตาดะฮฺว่าท่านนะบี ﷺ ได้ส่งคอลิด เป็น อัลวะลีดไปยังหมู่บ้านที่ได้ถูกรายงานว่าผู้คนในหมู่บ้านนั้น ปฏิเสธในการจ่ายซากาต โดยการกำชับและสั่งให้ท่านคอลิด เป็น อัลวะลีดไปสืบความจริงก่อนที่จะลงโทษผู้คนที่อยู่ในหมู่บ้านนั้น (Ibn Kathīr, 1988 : 4/224, al-Tabarī, 1984 : 26/124)

อายะฮ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเมื่อได้รับข่าวใดๆ จากคนไม่ดีก็ต้องมีการตรวจสอบให้แน่ชัดก่อนที่จะเชื่อในสิ่งเหล่านั้น เพราะฮะดีษเป็นหลักฐานชั้นสำคัญในอิสลามที่เป็นแบบอย่างของท่านนะบี ﷺ สำหรับมุสลิมทุกคนที่จะต้องปฏิบัติตาม ดังนั้นจะต้องมั่นใจว่าผู้รายงานเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้จึงรับฮะดีษนั้นมาเป็นหลักฐานในการปฏิบัติ และการตรวจสอบฮะดีษที่จะนำไปสู่ความจริงว่าสิ่งนั้นมาจากท่านนะบี ﷺ จริงๆ นั้นจะต้องมีการตรวจสอบดูว่าแหล่งที่มาของฮะดีษ นั้นมาจากไหนการสืบสายรายงานฮะดีษว่าต่อเนื่องกันไหม ศึกษาประวัติผู้รายงานฮะดีษว่าเป็นคน น่าเชื่อถือได้มากน้อยแค่ไหนซึ่งกระบวนการสืบค้นดังกล่าวนี้เรียกว่าการตัดครีจญ์ฮะดีษ

1.2.1.4 การตัดครีจญ์นั้นคือการศึกษาที่มาของฮะดีษ การศึกษาเกี่ยวกับผู้รายงานฮะดีษ และการตัดสินฮะดีษว่า เป็นฮะดีษจริงหรือไม่ หากมีการ ปฏิบัติในสิ่งที่ท่านนะบี ﷺ ไม่ได้ส่งความวุ่นวายก็อาจจะเกิดขึ้นกับสังคมของมนุษย์ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ﴾

(النور بعض من آية 63)

ความว่า “ดังนั้นบรรดาผู้ที่ฝ่าฝืนคำสั่งของเราสุลุลลอฮ์ ﷺ จงระวังตัวเถิดว่าพวกเขาจะประสบกับเหตุร้ายบางอย่าง”

(สุเราะฮ์อันนูรส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 63)

ท่านอิบนุ กะซีรได้กล่าวว่า “ในอิสลามห้ามปฏิบัติในลักษณะที่ขัดแย้งกับคำสั่งของท่านนะบี ﷺ และสิ่งที่ขัดแย้งจะต้องปฏิเสธไปอย่างสิ้นเชิง ดังที่ปรากฏในฮะดีษเศาะฮีฮฺบทหนึ่งบันทึกโดยอัลบุคอรีย์และมุสลิม จากท่านนะบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ أَخَذَتْ بِي أَمْرًا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رُدٌّ))

(أخرجه البخاري، 1422: 2697 ومسلم، د.ت 1718)

ความว่า: “ใครก็ตามที่อุตริในกิจการศาสนาของเราซึ่งสิ่งที่เรา
ไม่ได้สั่งใช้ตั้งนั้นสิ่งที่อุตริขึ้นมานั้นย่อมถูกปฏิเสธ”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1422: 2697 และ Muslim, n.d. :1718)

คือจงยำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮ์และระวังอย่าฝ่าฝืนบทบัญญัติของท่านนะบี ﷺ ทั้ง
กายและใจ (Ibn Kathīr, 1988 : 3/318)

อายะฮ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่ามุสลิมทุกคนจะต้อง ไม่ฝ่าฝืนคำสั่งของท่าน นะบี ﷺ
เด็ดขาด และจะต้องเอาท่านนะบี ﷺ เป็นแบบอย่างในทุกๆ กิริยาบทที่มุสลิมจำเป็นจะต้องปฏิบัติตาม
หากอะตฺฮ์ที่ถูกรายงานโดยผู้คนที่ขาดความน่าเชื่อถือหรือคนที่มีความจำที่ไม่ดีก็เปรียบเสมือนว่าผู้คนที่
นั้นได้ฝ่าฝืนคำสั่งของท่าน นะบี ﷺ ดังนั้นการตรวจสอบที่จะนำไปสู่ความจริงว่าสิ่งนั้นมาจากท่าน
นะบี ﷺ จริงหรือไม่นั้น เป็นสิ่งที่จะเป็นต่อมุสลิม และ กระบวนการสืบค้นดังกล่าวนี้เรียกว่าการ
ตฺคริจญ์อะตฺฮ์

1.2.1.5 การตฺคริจญ์นั้นคือการ สืบค้นสิ่งที่ถูกอ้างอิงถึงท่าน นะบี ﷺ ว่า เป็นคำพูดของ
ท่าน การกระทำของท่าน การยอมรับของท่านและคุณลักษณะของท่านว่าข้อเท็จจริงแล้วเป็นเรื่อง
จริงหรือเท็จ เพื่อสนองตอบความประสงค์ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ให้ผู้ที่รักพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ นั้น
จะได้ยึดปฏิบัติตามแบบอย่างของท่านนะบี ﷺ อย่างถูกต้องดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ﴾

(آل عمران، بعض من آية 31)

ความว่า “จงกล่าวเถิด (โอ้มุฮัมมัด!) หากพวกเจ้ารักอัลลอฮ์ก็จง
ปฏิบัติตามฉันแน่นอนพวกเจ้าจะเป็นที่รักใคร่ของอัลลอฮ์และ
พระองค์จะอภัยแก่พวกเจ้าในบาปทุกประการ”

(สุเราะฮ์อาลิอิมรอนส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 31)

อิบนุ กะษีรได้กล่าวว่านี้เป็นคำชี้แจงของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่เป็นตัวชี้วัดสำหรับผู้
รักอัลลอฮ์ ﷻ ที่แท้จริงนั้น จำเป็นที่จะ ต้องอยู่ในแนวทางของท่าน นะบี ﷺ ในทุกๆ เรื่องที่ท่านได้
ปฏิบัติทั้งในคำพูดและการกระทำของท่านนะบี ﷺ (Ibn Kathīr, 1988 : 1/366)

อายะฮ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการรักอัลลอฮ์ ﷻ ที่แท้จริง คือ การปฏิบัติตาม ท่าน
นะบี ﷺ ในทุก ๆ เรื่องที่ท่านได้ปฏิบัติ การที่จะปฏิบัติตามท่าน ท่านนะบี ﷺ ได้ก็ต่อเมื่อเรารู้ว่าสิ่ง
เหล่านั้นมาจากท่านท่านนะบี ﷺ จริงๆ ซึ่งกระบวนการสืบค้นดังกล่าวนี้เรียกว่าการตฺคริจญ์อะตฺฮ์

1.2.2 อัลฮะดีษที่เกี่ยวข้องกับการตักรีจญ์

อัลฮะดีษเป็น วะฮยูที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷺ ได้ส่งให้ท่าน นะบี ﷺ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติ ตามความประสงค์ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดังนั้นการเผยแพร่อัลฮะดีษของท่าน นะบี ﷺ เป็นสิ่งจำเป็น อย่างยิ่งสำหรับมุสลิมทุกคนดังที่ท่านนะบี ﷺ กล่าวว่า

((بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً))

(أخرجه البخاري، 1422 : 3461)

ความว่า “จงเผยแพร่จากฉันถึงแม้ว่าหนึ่งอายะฮ์ก็ตาม”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1422 : 3461)

ฮะดีษข้างต้น แสดงให้เห็นได้ว่า การรายงานฮะดีษของท่าน นะบี ﷺ ให้แก่ผู้อื่นเป็น หน้าที่อย่างหนึ่ง ของมุสลิม ทุกคน โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับฮะดีษจะมากหรือน้อยก็ตามแต่ สำหรับผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาฮะดีษนั้นจะมีหน้าที่มากกว่าผู้ที่มีความรู้สั้น

ดังนั้นการที่จะรายงานฮะดีษจากท่าน นะบี ﷺ จะต้องศึกษาให้ดีเพื่อไม่ให้ผิดพลาด ไปรายงานฮะดีษที่ถูกอุปโลกนขึ้นมา แล้ว กล่าวพาดพิงถึงท่านโดยที่ท่านมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่อง นั้นๆ เลย บุคคลเหล่านั้นเปรียบเสมือน ผู้ที่กำลังเตรียมที่หลับที่นอน อยู่ในนรกให้กับ ตัวเองดังที่ท่าน นะบี ﷺ กล่าวว่า

((مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ))

(أخرجه البخاري، 1422 : 1291)

ความว่า “ผู้ใดโกหกต่อฉัน (หมายถึงนำฉันไปแอบอ้าง) เขาจง เตรียมที่นั่งของเขาในไฟนรก”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy 1422 : 1291)

จากฮะดีษข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การพาดพิงถึงท่าน นะบี ﷺ ว่าท่านเป็นผู้กระทำ หรือ เป็นผู้กล่าวหรือยอมรับนั้นจะต้องมีการสืบค้นให้ กระจ่างชัด ก่อนที่จะกล่าวพาดพิงถึง ท่านนะบี ﷺ ดังนั้นจากฮะดีษนี้เป็นหลักฐานที่สามารถนำมาอ้างอิงถึงในเรื่องการสนับสนุนให้มีการตักรีจญ์ฮะดีษ นอกจากนี้ยังมีฮะดีษที่กล่าวถึงการห้ามอุตริในศาสนาดังที่ท่านนะบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ أَخَذَتْ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رُدٌّ))

(أخرجه البخاري، 1422 : 2697 และ Muslim، n.d. : 1718)

ความว่า: “ใครก็ตามที่อุตริในกิจการศาสนาของเราซึ่งสิ่งที่เรา ไม่ได้สั่งใช้ดังนั้นสิ่งนั้นย่อมถูกปฏิเสธ”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1422 : 2697 และ Muslim, n.d. : 1718)

จากอะดิษข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การอุตริในศาสนานั้น เป็นสิ่งที่ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ปฏิเสธไม่ยอมรับในการกระทำดังกล่าว และการที่จะรู้ว่าสิ่งเหล่านั้นมาจากศาสนาจริงหรือไม่ จะต้องมีการสืบค้นให้ชัดเจนก่อนที่ตัดสินว่าเป็นกิจการศาสนาหรือไม่ ดังนั้นจากอะดิษนี้เป็นหลักฐานให้มีการตักรีญอะดิษ

อะดิษที่กล่าวถึงการรายงานอะดิษเท็จนั้นเปรียบเสมือนผู้ที่ร่วมกันกล่าวเท็จต่อท่านนะบี ﷺ ดังที่ท่านนะบี ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((مَنْ حَدَّثَ عَنِّي بِحَدِيثٍ يُرَى أَنَّهُ كَذِبٌ فَهُوَ أَحَدُ الْكَاذِبِينَ))

(أخرجه مسلم، د.ت : 8/1)

ความว่า: “ผู้ใดอ้างรายงานจากฉันด้วยอะดิษใดที่ถูกมองว่ามันเป็นเท็จเขาก็เป็นหนึ่งในสองที่ร่วมกันกล่าวเท็จ”

(บันทึกโดย Muslim, n.d. :1/8)

ท่านอิมามนะวาเวียได้กล่าวว่าการรายงานอะดิษปลอมนั้นเป็นสิ่งที่ต้องห้ามสำหรับผู้ ที่รู้ว่าอะดิษนั้นปลอมหรือสงสัยว่าน่าจะเป็นอะดิษปลอม ใครที่รายงานอะดิษดังกล่าวโดยที่ไม่ได้ชี้แจง ในขณะที่รายงานอะดิษนั้น คน เหล่า นั้นจะเข้าในจำพวกผู้ที่รายงานเท็จต่อ ท่านนะบี ﷺ (al-Nawawiy, 1929 : 1/71)

จากอะดิษดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการที่จะรายงานอะดิษนั้นจะต้องรู้ว่าสถานะของ อะดิษนั้นอยู่ในระดับ ไหน ใช้ได้หรือไม่ การที่จะรู้ถึงสถานะของอะดิษนั้นจะต้องมีการสืบค้นให้ กระจ่างชัด ดังนั้นจากอะดิษนี้เป็นหลักฐานที่แสดงถึงการสนับสนุนให้มีการตักรีญอะดิษ

อะดิษท่านนะบี ﷺ ได้กำชับประชาชาติของท่านให้ยึดถือสองสิ่งอย่างเหนียวแน่น หลังจากท่านเสียชีวิตไปนั่นก็คือ อัลกุรอานและอัลสุนนะฮ์ ดังอะดิษที่รายงานโดยท่าน อิบน์ อับบาส ท่านนะบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي قَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ مَا إِنْ اعْتَصَمْتُمْ بِهِ فَلَنْ تَضِلُّوا
أَبَدًا كِتَابُ اللَّهِ وَسُنَّةُ نَبِيِّهِ))

(أخرجه الحاكم، 1990 : 318)

ความว่า “โอ้มนุษย์ทั้งหลาย ฉันได้ทิ้งสองสิ่งไว้แก่พวกเจ้า พวก เจ้าจะไม่มีวันหลงทางโดยเด็ดขาด หากยึดมั่นกับสองสิ่งนี้ นั่นก็คือ กิตาบุลลอฮ์ (อัลกุรอาน) และสุนนะฮ์ (แนวทาง) ของศาสนทูต ของพระองค์”

(บันทึกโดย al-Hākim, 1990 : 318)¹

¹ อัลอัลบานียได้กล่าวว่า อะดิษเศาะฮิฮ์ (al-Albāniy, 2000 : 1/125).

อะดีษบทนี้ ชี้ให้เห็น ถึงการให้ยึดมั่นในอะดีษด้วยวิธีการออกคำสั่งโดยทางอ้อม กล่าวคือ ท่านนะบี ﷺ ได้กล่าวด้วยประโยคบอกเล่าแต่มีเจตนารมณ์เป็นคำสั่งให้ปฏิบัติตาม ซึ่งเป็น การรับรองต่อการปฏิบัติตามอะดีษว่าจะไม่หลงทางอย่างแน่นอน

เมื่อเป็นที่ประจักษ์ว่า อัลอะดีษ คือที่มาอันดับสองของบทบัญญัติอิสลาม หลังจาก อัลกุรอาน บรรดาเศาะฮาบะฮ์ ได้เห็นถึงความสำคัญของ อัลอะดีษ เช่นเดียวกับบรรดาตาบิอื่นและ บรรดาอุละมาอ์หลังจากพวกเขาต่างก็มีความ จริงจัง ในการศึกษาและเผยแผ่พร้อมด้วย ปกป้อง อัลอะดีษจากศัตรูอิสลามในทุกยุคทุกสมัย

บรรดาอุละมาอ์ด้านวิชาอะดีษ ต่างก็ให้ความสนใจที่จะตรวจสอบความถูกต้องของ อะดีษ เนื่องจากอะดีษที่ถูกต้องนั้นได้ปะปนกับอะดีษที่อุปลักษณ์ขึ้นมาโดย ผู้ที่ไม่หวังดีต่อศาสนา ด้วย เหตุนี้ บรรดาอุละมาอ์วิชา การอะดีษได้วางกฎเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับ หลักการอะดีษโดยเฉพาะ ที่ เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์ความถูกต้องของอะดีษ

อะดีษที่กล่าวถึงการปฏิบัติตามสุนนะฮ์ของท่าน นะบี ﷺ ดังที่ท่านนะบี ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

(عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ عَضُّوا عَلَيْهَا
بِالنَّوَاجِدِ وَإِيَّاكُمْ وَمُخَدَّنَاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّ كُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ))

(أخرجها الدارمي، 2000 : 96)

ความว่า : “จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับพวกเจ้ายึดในสุนนะฮ์ของฉัน และสุนนะฮ์บรรดาเคาะลีฟะฮ์อรรอซิดีนที่ได้รับการชี้นำทาง พวก เจ้าจงกีดกันด้วยพินกรรมแน่นๆและจงระมัดระวังสิ่งใหม่ๆ (อุปลักษณ์ขึ้นมา) เนื่องจากแท้จริงการอุตริกรรมทุกประเภทนั้นคือ การหลงทาง”

(บันทึกโดย al-Dārimiy, 2000 : 96)¹

คำว่า “عَلَيْكُمْ” ในภาษาอาหรับจะมีหุกมเป็นวาญิบ ฉะนั้น การยึดมั่นในอะดีษ เป็นฮุกุมวาญิบสำหรับมุสลิมทุกคนที่บรรลุดศาสนาภาวะ

และยังมีอะดีษที่กล่าวถึงการปฏิบัติตามสุนนะฮ์ของท่าน นะบี ﷺ ดังที่ท่านนะบี ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((فَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَاحْتَنِبُوهُ، وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا
اسْتَطَعْتُمْ))

(أخرجه البخاري، 1422 : 7288، ومسلم، د.ت : 1337)

¹ อัลอัลบานียได้กล่าวว่า อะดีษ เศาะฮิฮ์ (al-Albāniy, 2000 : 1/123) และ (al-Albāniy, 1996 : 6/527).

ความว่า : “ตั้งนั้นเมื่อฉันห้ามพวกเจ้าจากการกระทำสิ่งใดก็จง
หลีกเลี่ยงมัน และเมื่อฉันสั่งพวกเจ้าให้กระทำสิ่งใดแล้วก็จงปฏิบัติ
เถิดตามความสามารถของพวกเจ้า”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1422 : 7288, Mulim, n.d. : 1337)

การปฏิบัติตามคำสั่งของท่าน นบี ﷺ ในทุกเรื่อง แสดงให้เห็นว่าเป็นการกลับสู่การ
ปฏิบัติตามฮะดีษ และการหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ท่าน นบี ﷺ ห้ามปฏิบัติก็คือ ว่าการกลับสู่ฮะดีษ
เช่นเดียวกัน

จากฮะดีษทั้งสองนั้นจะเห็นได้ว่าสำหรับมุสลิมทุกคนที่บรรลุนิสถานภาวะจำเป็นอย่าง
ยิ่งในการยึดสุนนะฮ์ของท่าน นบี ﷺ การที่จะยึดปฏิบัติในสุนนะฮ์ของท่าน นบี ﷺ นั้นจะต้องรู้ว่า
สถานะของฮะดีษนั้นอยู่ในระดับไหน และการที่จะรู้ถึงสถานะของฮะดีษนั้นจะต้องมีการสืบค้นให้
กระจ่างชัดก่อนที่จะรายงานให้แก่ผู้อื่น ดังนั้นจากฮะดีษนี้ จะแสดงถึงหลักฐานที่สามารถนำมาอ้างอิง
ในเรื่องการสนับสนุนให้มีการตักรียญฮะดีษ

1.2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเกี่ยวกับการตักรียญฮะดีษ ผู้วิจัยได้กล่าวถึงเอกสารและงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

1.2.3.1 หนังสือที่เกี่ยวข้องกับการตักรียญฮะดีษมีดังนี้

ก. अबดุลลอฮ์ เป็น ยูสุฟ อัลซัยละอียี ('Abdullāh bin Yusūf al-Zaila'iy, 1997) ท่านเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 762 ท่าน คืออูลมะฮ์ฮะดีษที่สังกัดมัชฮับ ฮะนะฟียะ ท่านได้แต่ง
หนังสือฉบับ อรรอยะฮ์ (نصب الرأية) เป็นหนังสือที่ มีการ ตักรียญฮะดีษที่ปรากฏในหนังสือ
อัลฮิตายะฮ์ (المهداية) ของท่านอะลียะ เป็น อะบู บักร อัลมिरฆินานียี ('Alī bin Abū Bakr al-Mirghināniy) ท่านเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 593 ซึ่งเป็นหนังสือฟิกฮตามมัชฮับ ฮะนะฟียะ ในหนังสือ
เล่มนี้ ผู้แต่งมีระเบียบในการเขียนหนังสือเล่มนี้คือ เรียบเรียงลำดับบทตามหัวข้อวิชาฟิกฮทั่วไป และ
ผู้แต่งมิได้ชี้แจงถึงหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการตักรียญฮะดีษในหนังสือเล่มนี้ไว้แต่อย่างใด นอกจากผู้
แต่งจะทำการตักรียญฮะดีษที่มัชฮับ ฮะนะฟียะยึดเป็นหลักฐานแล้ว ผู้แต่งยังได้กล่าวถึงฮะดีษที่มัชฮับ
อื่นๆ ที่มีทัศนะต่างกับ ฮะนะฟียะอีกด้วย หรือที่เรียกกันว่า อะฮาดิษ อัลคุศุม (أحاديث الخصوم)
หมายถึงฮะดีษที่เป็นหลักฐานของฝ่ายตรงกันข้ามหรือมัชฮับอื่นที่มีความเห็นแตกต่างกัน

ข. अबดุลเราะฮิม เป็น อัลฮุสัยน อัลอิรอกียี ('Abd al-Rahīm bin al-Husain al-'Irāqiy, 1995) ท่านเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 806 ได้แต่งหนังสือ อัลมุฆนียี อัน ฮัมล
อัลอัศฟาร (المغني عن حمل الأسفار) เป็นหนังสือที่ดำเนินการตักรียญฮะดีษที่ปรากฏในหนังสืออิ ฮยาอ์

อุลุมุดดีน (إحياء علوم الدين) ของท่านอิมามอัลฆะฆะลี (al-Ghazāli) ท่านเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 505 โดย ผู้แต่งมีระเบียบในการเขียนหนังสือเล่มนี้คือ ผู้แต่งจะกล่าวต้นสำนวน (أطراف الحديث) ของฮะดีษที่ปรากฏในหนังสือ (إحياء علوم الدين) จากนั้นผู้แต่งก็จะระบุผู้ที่บันทึกฮะดีษ นั้นๆ พร้อมระบุชื่อของบรรดาเศาะฮาบะฮ์ (رضي الله عنهم) ที่ได้รายงานฮะดีษนั้นๆ จากท่านนะบี ﷺ จากนั้นผู้แต่งก็จะวินิจฉัยสถานภาพของฮะดีษนั้นๆ ว่าอยู่ในระดับไหน

ค. อะหมัด เป็น อะลี เป็น ฮะญูร อัล-อัลเกาะลานีย์ (Aḥmad bin ‘Alī bin Hajr al-‘Asqalāniy, 1964) หรืออิบนุ ฮะญูร (Ibn Hajr) ท่านเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 852 ท่านคือ อุลมาฮ์ฮะดีษผู้ โด่งดังใน มัชฮับอัชชาฟีอีย์ ในอิจเราะห์ศตวรรษที่ 9 ท่านได้แต่งหนังสือตัลคิศ อัลอะบิร (تلخيص الحبير) ซึ่งเป็นหนังสือที่ ดำเนินการ ตัคริจญ์ฮะดีษที่ปรากฏในหนังสือ อัซซุร ฮ อัลกะบิร (الشرح الكبير) เป็นหนังสือฟิกฮ ใน มัชฮับของอัชชาฟีอีย์แต่งโดยอิมามอัรรอฟีอีย์ (al-Rāfi’iy) ท่านเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 623 อิบนุ ฮะญูรได้คัดย่อเนื้อหาของการตัคริจญ์ฮะดีษจาก หนังสือ อัลบัตร์ อัลมุนีร (البدر المنير) ที่แต่งโดยอิบนุ มุลลัคกิน (Ibn al-Mulaqqin) ท่านเสียชีวิตในปี ฮ.ศ.804 เนื่องจากหนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาที่ยาวมาก และจำนวนฮะดีษที่อิบนุ ฮะญูรได้ดำเนินการ ตัคริจญ์ในหนังสือเล่มนี้ (ตัลคิศ อัลอะบิร) มีทั้งหมด 2,161 ฮะดีษ

ง. มุฮัมมัด นาซีรุดดีน อัลอัลบานีย์ (Muḥammad Ibn Nasiruddīn al-Albāniy, 1985) ท่านเสียชีวิตในปี ฮ.ศ.1420 ได้แต่งหนังสืออิรวาอ์ อัลฆะฆะลี (إرواء الغليل) ซึ่งเป็นหนังสือที่ดำเนินตัคริจญ์ฮะดีษที่ปรากฏในหนังสือ มะนาร์ อัสสะบิล (منار السبيل) เป็นหนังสือ ฟิกฮมัซฮับ อัลฮันบะลีที่แต่งโดยอิบรอฮีม เป็น มุฮัมมัด เป็น สาลิม เป็น ญุวัยยาน (Ibrāhīm bin Muḥammad bin Sālim bin Duwayyān) ซึ่งมีฮะดีษมากกว่า 3,000 ฮะดีษ ดังนั้น ชัยค อัลอัลบานีย์ เห็นว่าควร ดำเนินการตัคริจญ์ ฮะดีษที่ปรากฏในหนังสือดังกล่าว เพราะตำราวิชาฟิกฮ ของมัซฮับ อัลฮันบะลี ยังไม่มีผู้ใด ดำเนินการตัคริจญ์ ฮะดีษมาก่อน นับเป็น ประโยชน์อันยิ่งใหญ่ที่ ชัยคอัลอัลบานีย์มอบแก่ประชาชาติอิสลาม ทั่วโลก และหนังสือ อิรวาอ์ อัลฆะฆะลี (إرواء الغليل) ได้ ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี อิจเราะห์ศักราชที่ 1399 ตรงกับปีคริสต์ศักราชที่ 1980 โดยสำนักพิมพ์ “al-Maktab al-Islāmiy” กรุงเบรุต ประเทศเลบานอน ส่วนระเบียบดำเนินการตัคริจญ์ของชัยค อัลอัลบานีย์ คือ ท่านจะนำตัวบทฮะดีษจากหนังสือ มะนาร์ อัสสะบิล (منار السبيل) พร้อมกำกับ หมายเลขไว้ขึ้นก่อน จากนั้นท่านจะระบุสถานภาพของฮะดีษ ซึ่งเป็นการสรุปยอดของการ ดำเนินการตัคริจญ์ฮะดีษและเป็นการสะกดแก่ผู้ที่ไม่อยาก จะอ่านรายละเอียดของการตัคริจญ์ฮะดีษ จากนั้นท่านก็เริ่มทำการตัคริจญ์ฮะดีษดังกล่าวอย่างละเอียด

1.2.3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดครีญ์ฮะดีษมีดังนี้

ก. ญีฮาด บู งาตันหยง วิทยานิพนธ์สาขาวิชาอิสลามศึกษา (1988)

ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาตัดครีญ์ฮะดีษเล่มที่ 3 จากหนังสือขอยาตุลมัก ซอด ฟี ซาวาอีดีล มุสนัด ของอัลฮาฟิซ นูรุดดีน อัลฮัยซามีย์” ผลการวิจัยพบว่า

(1) กล่าวถึงสุนนะฮ์ การรักษาสุนนะฮ์ สถานะของสุนนะฮ์รองจากอัลกุรอาน และสุนนะฮ์อยู่เคียงข้างอัลกุรอานมาตลอดนับตั้งแต่เริ่มแรกของอิสลาม

(2) กล่าวถึงประวัติของท่านอิมาม อะฮฺมัด เป็น ฮันบัล พูดถึงมุสนัดของท่าน ว่ามุสนัดอิมามอะฮฺมัดที่อยู่ในมือของเราตอนนี้ ไม่ใช่เป็นการรายงานของอิมามอะฮฺมัดเพียงผู้เดียว แต่เป็นฮะดีษที่รายงานโดย บุตรชายของท่านชื่อ อับดุลลอฮ์และ อาบู บากร์ อัล-กอดีอีย

(3) กล่าวถึงประวัติของท่าน อัล-ฮาฟิซ นูรุดดีน อัล-ฮัยซามีย์ โดยกล่าวถึง ชื่อเต็ม เชื้อสายและต้นตระกูลของท่าน วันเดือนปี เกิด และวันเดือนปีที่ท่านเสียชีวิต การศึกษา คณาจารย์ สาธุศิษย์ งานเขียน ความกล้าเลศในการท่องจำ มารยาท และความเป็นผู้นำของท่านใน ความรู้เกี่ยวกับฮะดีษ

(4) กล่าวถึงหนังสือขอยาตุลมักซอด ฟี ซาวาอีดีล มุสนัด ทำความรู้จักกับ หนังสือดังกล่าว โดยกล่าวถึงหลักการเขียนของท่าน อัล-ฮาฟิซ นูรุดดีน อัล-ฮัยซามีย์ และการยืนยัน หนังสือเป็นของผู้แต่ง กล่าวถึงการตีพิมพ์ของหนังสือดังกล่าวคือ อัลอัศกันดารียะห์ อัลตุรกียะห์ และ อัลมักริบียะห์

(5) มีการตัดครีญ์ฮะดีษทั้งหมด 10 บท โดยเริ่มจากบทฎิฮาด จนถึงท้ายเล่ม บท อัลมานากิบ ซึ่งได้ศึกษาเนื้อหาฮะดีษ ศึกษาผู้รายงานฮะดีษ สภาพภาพของฮะดีษและได้ชี้แจง เกี่ยวกับฮะดีษ ขอรืบด้วย ส่วนฮะดีษที่ทำการตัดครีญ์ทั้งหมดมีจำนวน 1328 ฮะดีษ แบ่งออกเป็น ฮะดีษ เศาะฮิฮฺลิษาตีฮฺมีจำนวน 213 ฮะดีษ ฮะดีษเศาะฮิฮฺลียอริฮฺ 145 ฮะดีษ ฮะดีษหะสันลิษาตีฮฺมี จำนวน 93 ฮะดีษ ฮะดีษหะสันลียอริฮฺ 612 ฮะดีษ ฮะดีษฎะอ์ฟมีจำนวน 254 ฮะดีษ ฮะดีษ ฎะอ์ฟ ญิดตัน มีจำนวน 8 ฮะดีษ ฮะดีษเมฆูอ มีจำนวน 3 ฮะดีษ และมีฮะดีษที่อยู่ในระดับ มุตาวาติร 7 ฮะดีษด้วยกัน

ข. อับดุลเลาะ หนุ่มสุข และอับดุลเลาะ การ์รินา (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ตัดครีญ์ตัวบทฮะดีษในหนังสือคุณค่าของอะมาลของชัยคุลฮะดีษ เมฆาลานา มุฮัมมัด ซะกะรียา” ผลการวิจัยพบว่า

(1) ฮะดีษทั้งหมดที่นำมาตัดครีญ์มีจำนวน 211 ฮะดีษ แบ่งตามระดับต่างๆ ได้ ดังนี้ ฮะดีษ เศาะฮิฮฺมีจำนวน 117 ฮะดีษ หรือร้อยละ 55.45 ฮะดีษหะสันมีจำนวน 26 ฮะดีษ หรือ

ร้อยละ 12.32 ฮะดีษฎะอ์ฟ มีจำนวน 51 ฮะดีษ หรือ ร้อยละ 24.17 ฮะดีษฎะอ์ฟ ญิดตัน มีจำนวน 11 ฮะดีษ หรือร้อยละ 5.21 ฮะดีษเมากูอ มีจำนวน 5 ฮะดีษ หรือร้อยละ 2.36 และไม่พบระดับของฮะดีษจำนวน 1 ฮะดีษ หรือ ร้อยละ 0.47 ฮะดีษทั้งหมดมีรายงานในเศาะฮ์อิบคูรีย์หรือเศาะฮ์อิมุสลิม จำนวน 61 ฮะดีษ หรือร้อยละ 28.91 มีบันทึกในหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งในหกเล่มจำนวน 130 ฮะดีษ หรือร้อยละ 61.61 และในหนังสือนอกเหนือจากหกเล่มมีจำนวน 81 ฮะดีษ หรือร้อยละ 38.39 ฮะดีษทั้งหมดอยู่ในข่ายฮะดีษมักบูล จำนวน 142 ฮะดีษ หรือร้อยละ 67.29 และอยู่ในข่ายมัรตุตจำนวน 68 ฮะดีษหรือร้อยละ 32.22

(2) หนังสือคุณค่าของอามาล "فضائل الأعمال" เป็นหนังสือแนว فضائل (หนังสือรวบรวมคุณค่าและความประเสริฐของการปฏิบัติศาสนกิจ) หรือแนว ترغيب (หนังสือปลุกเร้าและกระตุ้นให้ผู้คนทำความดี) หนังสืออิสลามศึกษาในแนวดังกล่าวนี้มักจะไม่ปลอดจาก กการมีฮะดีษฎะอ์ฟ ฎะอ์ฟญิดตัน และฮะดีษเมากูอ สาเหตุเนื่องมาจากการใช้กฎเกณฑ์ของอุละมาอ์เรื่องการใช้ฮะดีษฎะอ์ฟเป็นหลักฐานในเรื่อง فضائل อย่างไม่รอบคอบและระมัดระวัง เมอลานา มุฮัมมัดชะกะรียา ผู้แต่งหนังสือ เป็นอุละมาอ์คนหนึ่งเชี่ยวชาญฮะดีษ แต่ถึงกระนั้นหนังสือของท่านก็ไม่ปลอดจากฮะดีษประเภทเหล่านี้ แม้ว่าจะมีอยู่ในสัดส่วนที่น้อย

(3.) เมอลานา มุฮัมมัด ชะกะรียา ได้ให้ความสำคัญพอสมควรกับการอ้างอิงฮะดีษและการระบุทัศนะของอุละมาอ์เกี่ยวกับระดับของฮะดีษ แม้ว่าจะมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง โดยเฉพาะการอ้างอิงฮะดีษจากหนังสือชั้นรอง (Secondary Sources) และการใช้หนังสือฮะดีษที่ไม่มีมาตรฐาน และไม่ได้รับการยอมรับจากวงการฮะดีษและนี้อาจเป็นสาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พบฮะดีษประเภทดังกล่าวในหนังสือ والله أعلم

ค. อับดุลเลาะ การินา และเชาว์นฤทธิ เรื่องปราศณู (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "สายรายงานกับการตัดสินฮะดีษในฐานะเป็นคำสอนของอิสลาม" ผลการวิจัยพบว่า การยอมรับฮะดีษในฐานะเป็นคำสอนของอิสลามส่วนใหญ่แล้วจะพิจารณาสายรายงานของฮะดีษประกอบด้วย

(1) พิจารณาคุณสมบัติของผู้รายงานแต่ละท่านด้านคุณธรรมซึ่งอยู่ในลำดับที่สูงสุดและรองลงมาตามลำดับชั้น และด้านความบกพร่องซึ่งอยู่ในลำดับที่ต่ำจนถึงลำดับต่ำสุดตามลำดับชั้นเช่นเดียวกัน

(2) พิจารณาสถานภาพของสายรายงาน เช่น สำนวนการรายงานฮะดีษ อัลมุตาบิอาตและอัชชะวาฮิดของฮะดีษ สภาพความต่อเนื่องของการรายงาน คุณสมบัติของฮะดีษระดับของสายรายงาน การเลือกรูปร่างของฮะดีษ และความขัดแย้งของตัวบทฮะดีษ

(3) สายรายงานที่อยู่ในระดับที่สูงสุด และรองลงมาสามารถอ้างเป็นคำสอนของอิสลามได้อย่างถูกต้องคือ ฮะดีษเศาะฮิษและฮะดีษสะสัน สายรายงานที่อยู่ในระดับกึ่งกลางระหว่างสูงสุดกับต่ำสุดสามารถอ้างกับบางเรื่องเท่านั้นและไม่สามารถอ้างกับเรื่องอื่นๆ คือฮะดีษฎะอ์ฟ และสายรายงานที่อยู่ในระดับที่ต่ำสุดไม่อนุญาตอ้างเป็นคำสอนอิสลามอย่างเด็ดขาด คือฮะดีษฎะอ์ฟ ญิดตันและเมาฎอ

(4) การตัดสินฮะดีษแต่ละบทบางฮะดีษพบว่าอุละมาอ์มีความเห็นเป็นเอกฉันท์และบางตัวบทความความเห็นที่ขัดแย้งกันก็ขึ้นอยู่กับความรู้ความเชี่ยวชาญของอุละมาอ์แต่ละท่านโดยมีหลักการในการปฏิบัติคือ พิจารณาอุละมาอ์เฉพาะทางเป็นหลัก

ง. อันว่า สะ อู วิทยานิพนธ์สาขาวิชาอิสลามศึกษา (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ตัจรียะฮ์ตัวบทฮะดีษในหนังสือ บุฆยะฮ์ อัฎฎุลาบเล่มที่ 1 ของชัยคุดาวูด เป็น อัब्ดุลลอฮ์ อัลฟะฎอนียฺ” ผลการวิจัยพบว่า

(1) ตัจรียะฮ์ฮะดีษ หมายถึง การชี้แจงที่มาของฮะดีษว่ามีผู้ใดบ้างในหมู่อุละมาอ์ฮะดีษที่ได้บันทึกไว้ในตำราฮะดีษของตน สืบสายรายงานอื่นของฮะดีษ ตลอดจนการศึกษาประวัติผู้รายงานฮะดีษ และการวินิจฉัยเพื่อกำหนดสถานะหรือระดับของฮะดีษนั้นๆ ส่วนวิธีการตัจรียะฮ์ที่นิยมมี 5 วิธีคือ 1) ตัจรียะฮ์ฮะดีษโดยพิจารณาจากสายรายงาน 2) ตัจรียะฮ์ฮะดีษโดยพิจารณาจากสำนวนหรือคำสำคัญ 3) ตัจรียะฮ์ฮะดีษโดยพิจารณาจากเนื้อเรื่องและความหมายของฮะดีษ 4) ตัจรียะฮ์ฮะดีษโดยพิจารณาจากสภาพทั่วไปทั้งสายรายงานและสำนวน 5) ตัจรียะฮ์ฮะดีษโดยใช้สารสนเทศ

(2) ชัยคุดาวูด เป็น อัब्ดุลลอฮ์ อัลฟะฎอนียฺ เกิดที่บ้านปาเราะ ริมคลองกรือเซะเมื่อปี ค.ศ. 1769แรกเริ่มท่านได้ศึกษาศาสนาอิสลามอยู่ที่ปัตตานีเป็นเวลา 5 ปี จากนั้นท่านเดินทางไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมที่อาเจะห์ เป็นเวลา 2 ปี และเดินทางสู่นครมักกะฮ์ โดยใช้เวลาศึกษาที่นั่นนานถึง 30 ปี และท่านได้ไปศึกษาที่นครมะดีนะฮ์ เป็นเวลา 5 ปีชัยคุดาวูดเป็นอุละมาอ์ผู้ชำนาญทางวิชาฟิกฮ์สังกัดมัซฮับอัชชาฟีอียฺวิชาอุศูลุดดีนสังกัต มัชฮับอัลอะชาอิเราะฮ์และวิชาตะเศาะวูฟ ตามแนวทาง อัชชะฎออ์รียะฮ์ ท่านเป็นอุละมาอ์ปัตตานีคนหนึ่งที่มีผลงานด้านวิชาการมากมาย ท่านเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1297 ที่เมืองฏอฮ์ฟ

(3) หนังสือ บุฆยะฮ์ อัฎฎุลาบมีชื่อเต็มว่า บุฆยะฮ์ อัฎฎุลาบ ลี มุรริต มะอริฟะฮ์ อัลอั ฮกาม บิ อัศเศาะวาบมีความหมายว่า ความประสงค์ของผู้แสวงหา ที่ต้องการรู้

บทบัญญัติต่างๆด้วยความถูกต้อง ส่วนปีที่แต่งของหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งมิได้ ระบุว่าเขียนเสร็จเมื่อปี ฮ.ศ.ที่เท่าใดเนื้อหาหลักของหนังสือเล่มนี้คือเกี่ยวกับฟิกฮ์ อัลอับาดัต (บทบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจ)

(4) ฮะดีษที่เป็นสำนวนอาหรับในหนังสือบุขะยะฮ์ อัฎฎุลลาบ เล่มที่ 1 มีทั้งหมด 152 บท จากการตัดריךญ์พบว่ามีฮะดีษเศาะฮีฮ์จำนวน 86 บท คิดเป็นร้อยละ 56.6 ฮะดีษเศาะฮีฮ์ ลิข้อยริฮ์ มีจำนวน 13 บท คิดเป็นร้อยละ 8.6 ฮะดีษหะสันมีจำนวน 28 บท คิดเป็นร้อยละ 18.4 ฮะดีษหะสันลิข้อยริฮ์ มีจำนวน 7 บท คิดเป็นร้อยละ 4.6 ฮะดีษฎะอ์อีฟมีจำนวน 11 บท คิดเป็นร้อยละ 6.6 ฮะดีษฎะอ์อีฟ ญิดตันมีจำนวน 5บท คิดเป็นร้อยละ 3.3 และฮะดีษที่ผู้วิจัยไม่สามารถกำหนดระดับได้มีจำนวน 3 บท คิดเป็นร้อยละ 2.0

จ. เขาวนัฎถ์ เรื่อง ปราชญ์ วิทยานิพนธ์สาขาวิชาอิสลามศึกษา (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ตัดריךญ์ฮะดีษเฉพาะความหมายภาษาไทยในหนังสือคุณค่าของอามาล ของชัยคุลฮะดีษ เมาลานา มุฮัมมัด ซะกะรียา ” ผลการวิจัยพบว่า

(1) เมาลานา มุฮัมมัด ซะกะรียา เป็นอุละมาฮ์ท่านหนึ่งที่เชี่ยวชาญฮะดีษ มีชื่อเต็มว่า มุฮัมมัด ซะกะรียา อัลกันดะฮฺละวี๊ เกิดเมื่อวันที่ 11 เดือนรอมฎอน ปีฮิจเราะฮ์ศักราช ที่ 1315 ตรงกับคริสต์ศักราช 1895 ที่เมืองกานดะฮฺละฮ์ อยู่ในเขตมุซ็อ์ฟิร นะซัร ประเทศอินเดีย ท่านเกิดในตระกูลของผู้ทรงความรู้ และเคร่งครัดในศาสนา เป็นตระกูลที่มีบรรพบุรุษล้วนแล้วแต่เป็นผู้มีชื่อเสียงในด้านการทำงานเพื่ออิสลาม การศึกษาวิชาศาสนาและอัลกุรอาน ท่านใช้ชีวิตในการสอนฮะดีษเป็นระยะเวลาอันยาวนานและมีความเชี่ยวชาญ จนได้รับขนานนามจากกลุ่มญะมาอ์ตัตบิลีฮ์ว่า เป็น “ชัยคุลฮะดีษ” ซึ่งมีความหมายว่า ปรมาจารย์ด้านฮะดีษ

(2) ฮะดีษที่ทำการตัดריךญ์ทั้งหมดมีจำนวน 441 ฮะดีษ แบ่งออกเป็นฮะดีษเศาะฮีฮ์มีจำนวน 160 ฮะดีษ หรือร้อยละ 36.28 ฮะดีษหะสันมีจำนวน 78 ฮะดีษ หรือร้อยละ 17.68 ฮะดีษฎะอ์อีฟ มีจำนวน 132 ฮะดีษ หรือ ร้อยละ 29.93 ฮะดีษฎะอ์อีฟญิดตัน มีจำนวน 35 ฮะดีษ หรือร้อยละ 7.93 ฮะดีษเมาฎูอ มีจำนวน 25 ฮะดีษ หรือร้อยละ 5.66 และไม่พบระดับของฮะดีษจำนวน 11 ฮะดีษ หรือ ร้อยละ 2.49 ฮะดีษทั้งหมดอยู่ในข่ายฮะดีษมักบูล จำนวน 238 ฮะดีษ หรือ ร้อยละ 53.96 และอยู่ในข่ายมัรดูดจำนวน 203 ฮะดีษหรือร้อยละ 46.04

(3) หนังสือคุณค่าของอามาล "فضائل الأعمال" ของชัยคุลฮะดีษ เมาลานา ซะกะรียา เป็นหนังสือแนวรวบรวมคุณค่าและความประเสริฐของการปฏิบัติศาสนกิจ (Fadā'il) หนังสือในแนวนี้นี้มักจะปรากฏฮะดีษฎะอ์อีฟ ฎะอ์อีฟญิดตัน และฮะดีษเมาฎูอ สาเหตุเนื่องจากกฎเกณฑ์ของอุละมาฮ์เรื่องของการนำฮะดีษฎะอ์อีฟ มาใช้เป็นหลักฐานแม้ว่าเมาลานา มุฮัมมัด

ชะกะรียา ผู้แต่งหนังสือ เป็นผู้เชี่ยวชาญอะดิษท่านหนึ่ง แต่ถึงกระนั้นหนังสือของท่านก็ไม่ปลอดจาก อะดิษประเภทเหล่านี้ แม้ว่าจะปรากฏในสัดส่วนที่น้อยนิดก็ตาม

ฉ. อับดุลเลาะ การ์รีนา และเชาว์นฤทธิ เรื่องปราชญ์ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ตัคริจญ์ตัวบทอะดิษในหนังสือฟือลาญารันอะดิษ เล่ม 1 ของต่วนกูรฮาญีวันยูโซฟ อัลบันดารีย์ อัลพะฆอนีย์” ผลการวิจัยพบว่า

(1) ต่วนกูรมีชื่อเต็มว่า ฮาญีวันยูโซฟ เป็น ฮาญีมุสตอฟา แวมุซอ อัลบันดารีย์ อัลพะฆอนีย์ ท่านเกิดวันอังคาร 12 ชั่วโมง ปี ฮ.ศ. 1345 ตรงกับปี พ.ศ. 2469 ท่านเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนศาสนูปถัมภ์ ดำรงตำแหน่งอิมามมัสนิดนุร อัลอิสลาม ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขาธิการในคณะกรรมการชุดใกล้เคียงปัญหาสังคม มีผลงานทางวิชาการที่เขียนด้วยมือ 30 เรื่องและตีพิมพ์ 30 เล่มท่านเป็นอุละมาอะพะฆอนีย์ในสมัยของท่านที่มีความรู้ความสามารถตลอดจนความเชี่ยวชาญหลายด้าน อาทิเช่น วิชาการ การอบรมสั่งสอน และการแต่งตำรา ท่านเสียชีวิตในวันที่ 22 รอมฎอน ปี ฮ.ศ. 1420 ตรงกับปี พ.ศ. 2542 รวมอายุได้ 73 ปี

(2) หนังสือฟือลาญารันอะดิษ เล่ม 1 เป็นหนังสืออะดิษหมวดอัคลากและอาดาบรวบรวม 150 อะดิษทางด้านการขัดเกลาจิตใจและการอบรมพฤติกรรมเชิงจริยธรรมมีวิธีการเรียบเรียงหนังสือที่แตกต่างจากงานเขียนของอุละมาอะพะฆอนีย์ท่านอื่นๆ การคัดลอกตัวบทอะดิษแบบสมบูรณ์และคัดลอกบางส่วนของตัวบทอะดิษใช้สำนวนการรายงาน “เราะวาฮู” และ “อัน” ถอดความตัวบทอะดิษประเภทตฺรฎูมะฮ์ ฮัรฟิยะฮ์ และตฺรฎูมะฮ์ ตัฟสีริยะฮ์

(3) บรรดาอะดิษในหนังสือฟือลาญารันอะดิษ เล่ม 1 มาจากแหล่งรียาเยฮ์ 7 แหล่งคือ แหล่งอะดิษประกอบด้วยหนังสืออัลญะวามือ หนังสืออัศเศาะ ฮฮาย หนังสืออัสนัน หนังสืออัลมะซานิด หนังสืออัลมะอาญิม หนังสืออัลมุสตัดเราะกาต หนังสืออัลมุค็อนนะฟาต หนังสืออัลอัญญูซฮ์ หนังสืออัลมุวัฎฏะอะอาต หนังสือริฎาล อัลอะดิษ แหล่งตัฟสีร์ แหล่งตารีก แหล่งอะกีตะฮ์ แหล่งอัลอัคลาก แหล่งพะฆอฮิล อัลอะอุมาล และแหล่งทั่วไป

(4) สถานภาพของอะดิษสามารถพิจารณา 3 ด้าน คือ พิจารณาด้านประเภทของอะดิษแบ่งออกเป็นอะดิษมักบูล 99 อะดิษ หรือ 66.00 % และอะดิษมัรดูต 51 อะดิษ หรือ 34.00% พิจารณาด้านระดับของอะดิษแบ่งออกเป็นอะดิษเศาะฮิฮ์ 74 อะดิษ หรือ 49.33 % อะดิษอะสัน 42 อะดิษ หรือ 28.00 % อะดิษญะอะอีฟ 30 อะดิษ หรือ 20.00 % อะดิษญะอะอีฟ ญิดตัน 12 อะดิษ หรือ 08.00 % และอะดิษเมาฎูอ์ 9 อะดิษ หรือ 06.00 % และพิจารณา สุกุม ข้อบัญญัติแบ่งออกเป็นอะดิษที่วาญิบปฏิบัติตามและนำไปใช้เป็นหลักฐานกับทุกๆ เรื่องของศาสนาและดุนยา 99 อะดิษ หรือ 66.00% อะดิษที่อนุญาตปฏิบัติตามและนำไปใช้เป็นหลักฐานกับบางเรื่อง เช่น พะฆอฮิล

อะมัล อัตรืบและอัตรืบ 30 ะดืช หรือ 20.00 % และะดืช ที่ไม่อนุฎาตปฏิบัติตามและ นำไปใช้เป็นหลักฐานกับทุกๆ เรื่องของศาสนาและคณา 21 ะดืช หรือ 14.00%

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถยืนยันว่าวิจัยเรื่องการตครุญ ด้วบทะดืชในหนังสือสะปีล อลมุตะดิน ของชัยคมุฮัมมัดอรัชด เป็น อับดุลลอฮ์อัลบันญะรียีมี ความแตกต่างกับงานวิจัยที่ได้กล่าวข้างต้นในหลายด้านด้วกัน อาทิเช่น เอกสารวิจัยและผลการวิจัย ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการตครุญะดืชในหนังสือต่างๆด้งที่ได้กล่าวมา แต่ผู้วิจัยยัง ไม่พบว่ามีกรตรวจสอบวิเคราะห์หลักฐานในหนังสือที่แต่งโดยชัยคมุฮัมมัดอรัชดเป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรียีด้วกระบวนการตครุญตามหลักวิชาการด้งที่อุละมาอ์ะดืชด้ววงกฎเกณฑ์ไว้ แต่ อาจะเหมือนด้นความรู้เกี่ยวกับตครุญและแนวทางตครุญะดืชเท่านั้น

ด้งนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการเพิ่มเติมในด้นนี้ โดยยึดหนังสือสะปีล อลมุตะดิน ลิตตะฟักุส ฟิ อมร็ดดินเป็นกรณีศึกษา ด้งนี้เพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับหนังสือเล่มนี้และเพื่อประโยชน์ใน การอ้างอิงที่จะนำไปสู่การปฏิบัติศาสนกิจอย่างถูกต้องต่อไป

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1 เพื่อศึกษาชีวประวัติของชัยคมุฮัมมัดอรัชด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรียีและ หนังสือสะปีล อลมุตะดิน ลิตตะฟักุส ฟิ อมร็ดดิน
- 2 เพื่อศึกษาแหล่งที่มาของะดืชที่มีอยู่ในหนังสือสะปีล อลมุตะดิน ลิตตะฟักุส ฟิ อมร็ดดินของชัยคมุฮัมมัดอรัชด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรียี
- 3 เพื่อประเมินสภาพของะดืชที่มีอยู่ในหนังสือสะปีล อลมุตะดินลิตตะฟักุส ฟิ อมร็ดดินของชัยคมุฮัมมัดอรัชดเป็น อับดุลลอฮ์อัลบันญะรียี

1.4 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ด้งต่อไปนี้

- 1 จะด้ทราบถึงชีวประวัติของชัยคมุฮัมมัดอรัชดเป็นอับดุลลอฮ์อัลบันญะรียีและ หนังสือสะปีล อลมุตะดิน ลิตตะฟักุส ฟิ อมร็ดดิน
- 2 จะด้ทราบถึงแหล่งที่มาของะดืชที่มีอยู่ในหนังสือ สะปีล อลมุตะดิน ลิตตะฟักุส ฟิ อมร็ดดินของชัยคมุฮัมมัดอรัชดเป็นอับดุลลอฮ์อัลบันญะรียี

3 จะได้ทราบสถานภาพของฮะดีษและสามารถแยกแยะฮะดีษที่ถูกนำมาอ้างอิงในหนังสือสะบีลุล อัมมฺุฮฺตะดีน ลิตตะฟีกุฮฺ ฟิ อัมริดดีนของชัยคุมุฮัมมัดอัรซัด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรียฺ ว่าฮะดีษบทใดเศาะฮิฮฺ ฮะดีษบทใดฎะอิฟ และฮะดีษบทใดมาฎูอ์

4 สามารถนำไปใช้เป็นคู่มือประกอบการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา และสำหรับนักวิชาการมุสลิม ต่อหนังสือ สะบีลุล อัมมฺุฮฺตะดีน ลิตตะฟีกุฮฺ ฟิ อัมริดดีน หรือใช้เป็นแนวทางในการตัดครีจญ์ที่ปรากฏในหนังสืออื่นๆ ในโอกาสต่อไป

5 สามารถเพิ่มประสบการณ์และความรู้ด้านวิจัยตัดครีจญ์ให้กับผู้วิจัย

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาคือตัดครีจญ์ฮะดีษเฉพาะ ที่มีอยู่ในหนังสือสะบีลุล อัมมฺุฮฺตะดีน ลิตตะฟีกุฮฺ ฟิ อัมริดดีนของชัยคุมุฮัมมัดอัรซัด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรียฺ ซึ่งมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1.5.1 ด้านเนื้อหาโดยแยกศึกษาออกเป็น

1.5.1.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการตัดครีจญ์ฮะดีษ

1.5.1.2 ความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติของชัยคุมุฮัมมัดอัรซัด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรียฺ และหนังสือสะบีลุล อัมมฺุฮฺตะดีน ลิตตะฟีกุฮฺ ฟิ อัมริดดีน

1.5.2 ด้านตัดครีจญ์

ฮะดีษที่จะศึกษาวิเคราะห์ได้แก่ฮะดีษที่มีอยู่ในหนังสือสะบีลุล อัมมฺุฮฺตะดีน ลิตตะฟีกุฮฺ ฟิ อัมริดดีนของชัยคุมุฮัมมัดอัรซัด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรียฺโดยผู้วิจัยจะตัดครีจญ์เฉพาะฮะดีษ ที่ผู้แต่งหนังสือเล่มนี้ได้ พาดพิงถึงท่านนะบีมุฮัมมัด ﷺ ทั้งด้านคำพูด การกระทำ และการยอมรับ ที่เป็นสำนวนภาษาอาหรับเท่านั้นเช่นตัวอย่างดังต่อไปนี้

ترسبت دادم حديث يغ صحيح سبدا نبی ﷺ ((دَعَا مَا يَرِيْبُكَ إِلَى مَا

لا يَرِيْبُكَ))¹

1.5.3 จำนวนฮะดีษที่จะตัดครีจญ์

ฮะดีษในหนังสือสะบีลุล อัมมฺุฮฺตะดีน ลิตตะฟีกุฮฺ ฟิ อัมริดดีนที่ต้องการตัดครีจญ์มีจำนวนทั้งสิ้น 277 ฮะดีษโดยแยกออกเป็น 2 เล่มมีดังนี้

¹ หนังสือสะบีลุล อัมมฺุฮฺตะดีน ลิตตะฟีกุฮฺ ฟิ อัมริดดีน เล่มที่ 1 หน้า 12 บันทึกโดยอติรมิซียฺ (al-Tirmidhiy, 1975 : 2518) อัลอัลบานียฺได้กล่าวไว้ว่า ฮะดีษเศาะฮิฮฺ อ้างในหนังสือเศาะฮิฮฺ อติรมิซียฺ (al-Albāniy, n.d. : 6/18) เศาะฮิฮฺ อันนะสะอียฺ (al-Albāniy, n.d. : 12/211) และ (al-Albāniy, 2010 : 3/1189)

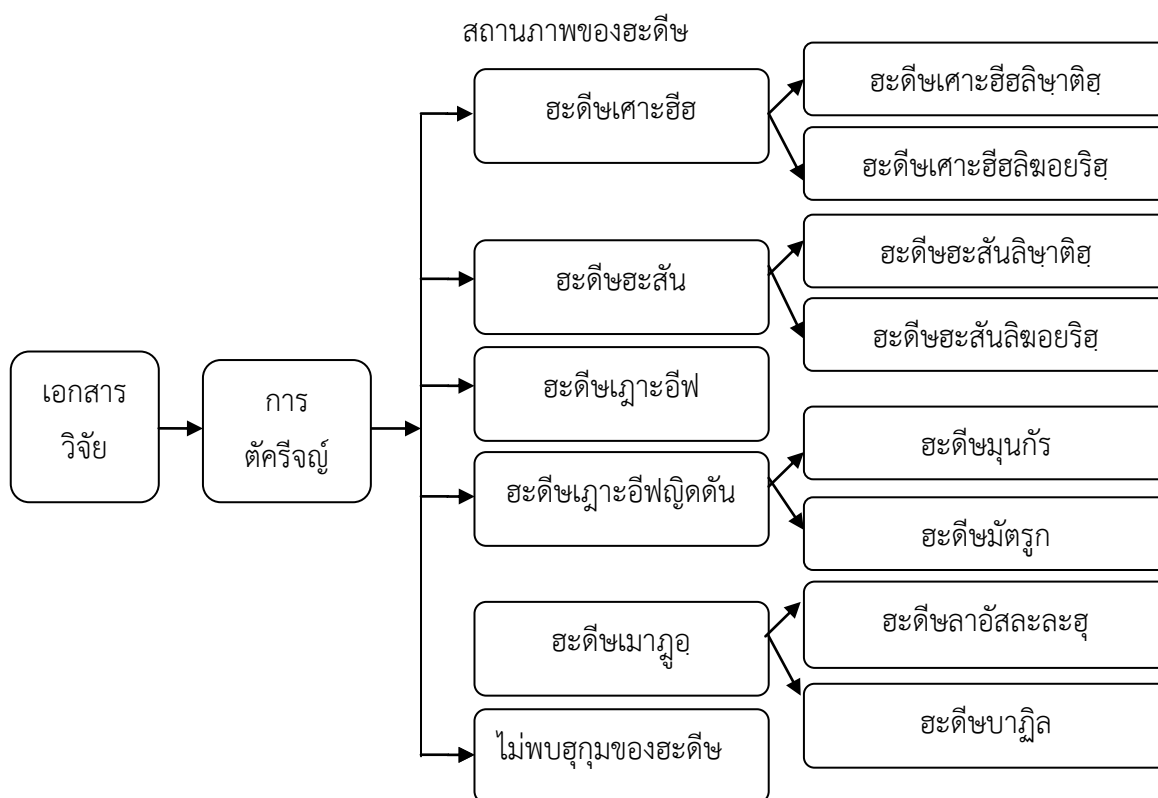
1.5.3.1 เล่มที่ 1 มีจำนวนทั้งหมด 143

1.5.3.2 เล่มที่ 2 มีจำนวนทั้งหมด 134

ดังนั้นเมื่อรวมทั้ง 2 เล่มจะได้จำนวนอะดิษที่ต้องการตัดריךญ์ทั้งหมด 277 อะดิษ

1.5.4 กรอบแนวคิด

ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ คือ

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิด (อัตุลเลาะ การินา : 2555)

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นไว้ดังต่อไปนี้

1. การอ้างอิงแหล่งที่มาของอายะฮ์ อัลกุรอานผู้วิจัยจะระบุชื่อสูเราะฮ์และหมายเลขอายะฮ์เป็นตัวเขียนภาษาอาหรับไว้ในวงเล็บถัดจากอายะฮ์และจะระบุชื่อสูเราะฮ์และหมายเลขอายะฮ์ที่เป็นภาษาไทยในวงเล็บถัดจากความหมายของอายะฮ์นั้นๆ

2. การอ้างอิงแหล่งที่มาของอะดิษที่ผู้วิจัยจะระบุชื่อผู้แต่ง ปีพิมพ์และหมายเลขอะดิษแต่ในกรณีหนังสือที่ไม่ระบุหมายเลขอะดิษผู้วิจัยจะระบุเล่มที่และหน้าหนังสือเป็นตัวเขียนภาษา

อาหรับ ไว้ในวงเล็บถัดจาก ตัวบท ษะดีษ และจะระบุ เป็นภาษาไทย ในวงเล็บถัดจากความหมายของ ษะดีษนั้นๆ

3. คำกล่าวของอุละมาอ์ที่ผู้วิจัยนำมาอ้างนั้นผู้วิจัยจะระบุแหล่งที่มาของข้อมูล
4. ศัพท์ที่สำคัญในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะอธิบายในเชิงอรรถ
5. ข้อมูลที่ได้จากหนังสือหรือเอกสารต่างๆ ผู้วิจัยจะอ้างถึงด้วยการเขียนนาม-ปี โดยมีชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าที่ใช้อ้างอิง ในเครื่องหมายวงเล็บ ซึ่งจะใช้ ปีพุทธศักราชสำหรับหนังสือภาษาไทยและปีคริสตศักราชหรือฮิจเราะห์ศักราชสำหรับหนังสือต่างประเทศ
6. การอ้างอิงข้อมูลในการตัดריךญ์ษะดีษจะใช้การอ้างอิงแบบนาม-ปี และแบบเชิงอรรถรวมกัน ส่วนการอ้างอิงผู้บันทึกษะดีษที่เป็นมุตาบะอะฮ์และชะวาฮิด ผู้วิจัยจะระบุชื่อผู้บันทึกปีพิมพ์และหมายเลขษะดีษแต่ในกรณีหนังสือที่ไม่ระบุหมายเลขษะดีษผู้วิจัยจะระบุเล่มที่และหน้าหนังสือ ทั้งหมดนั้นจะอ้างในเชิงอรรถ
7. ผู้วิจัยจะดำเนินการตัดריךญ์ษะดีษเฉพาะษะดีษที่มีตัวบทเป็นภาษาอาหรับเท่านั้น

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

นิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. ตריךญ์ คือ การระบุแหล่งที่มาของษะดีษพร้อมทั้งชี้แจงระดับของษะดีษหลังจากการพิสูจน์สถานภาพของษะดีษและตรวจสอบประวัติของผู้รายงานษะดีษ
2. ตัวบทษะดีษ คือ ตัวบทษะดีษในหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟักุฮฺ ฟิ อัมริดดีน เล่มที่ 1 และ เล่มที่ 2 ที่เป็นภาษาอาหรับ พร้อมแปลความหมายเป็นภาษามลายูมีจำนวนทั้งหมด 277 ษะดีษ
3. หนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟักุฮฺ ฟิ อัมริดดีนคือชื่อหนังสือที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาและตัดריךญ์ษะดีษในครั้งนี้ซึ่งมีชื่อเต็มเป็นภาษาอาหรับว่า

سبيل المهتدين للتفقه في أمر الدين

 หมายถึง เส้นทางสำหรับผู้ที่ได้รับทางนำเพื่อทำความเข้าใจสิ่งเกี่ยวกับศาสนา
4. ชัยคฺ คือ ฐานะของอุละมาอ์ทางด้านวิชาการอิสลามที่ถูกเรียกกันในปัตตานี เอเชียอาคเนย์และโลกมุสลิม
5. อัลบันญะรียฺคือชื่อเมืองบัน ญัรในภาษามลายูผู้แตงนำมาพ่วงท้ายชื่อของตนเพื่อบ่งบอกถึงถิ่นกำเนิดเดิมของผู้แตงคือบันญัร กาลิมันตัน เสอลาตัน ในประเทศอินโดนีเซีย

6. มุตาบะอะฮ์คือ สายรายงานของอะดีษที่ต้องการศึกษาวิเคราะห์และยึดในการตัดสินระดับของอะดีษ อาจเรียกว่าสายรายงานต้นหรือสายรายงานหลักของแต่ละอะดีษ
7. มุตาบิอะฮ์ คือ การที่ผู้รายงานได้รายงานอะดีษที่ตรงพ้องกับผู้รายงาน อื่นโดยผู้รายงานคนแรกนั้นได้รายงานอะดีษนั้น ๆ จากอาจารย์ของผู้รายงานอีกคนหรือจากผู้ที่เหนือกว่าอาจารย์ของเขา
8. อัชชะวาฮิด คือ อะดีษที่รายงานจากเศาะฮาบะฮ์ท่านหนึ่งซึ่งมี ตัวบทอะดีษที่เหมือนกันหรือมีความคล้ายคลึงกับอะดีษที่รายงานจากเศาะฮาบะฮ์อีกคน
9. อะดีษเศาะฮิฮ์ ลี ฆาดิฮ์ คือ อะดีษที่มีการรายงานติดต่อกัน อย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้รายงานที่มีคุณธรรม พร้อมด้วยมีความจำที่ตีเยียม สายรายงานพร้อมตัวบทอะดีษ ไม่มีความขัดแย้งกับการรายงานของคนที่มีความน่าเชื่อถือกว่าและ สายรายงานพร้อมตัวบทอะดีษ ไม่มีความบกพร่องที่ซ่อนเร้น
10. อะดีษเศาะฮิฮ์ ลีฆอยริฮ์ คือ อะดีษอะฮ์สัน ลีฆาดิฮ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากสายรายงานอื่นหนึ่งสายรายงานหรือมากกว่า และสายรายงานอื่นนั้น ต้องอยู่ในระดับที่เท่ากัน (อะฮ์สัน) หรือสูงกว่า (เศาะฮิฮ์)
11. อะดีษอะฮ์สัน ลี ฆาดิฮ์ คือ อะดีษที่มีการรายงาน ที่ติดต่อกัน อย่างต่อเนื่อง รายงานโดยผู้รายงาน ที่มีคุณธรรม มีความจำดี และสายรายงานพร้อมตัวบทอะดีษ ไม่มีความขัดแย้งกับการรายงานของคนที่มีความน่าเชื่อถือกว่า และสายรายงานพร้อมตัวบทอะดีษ ไม่มีความบกพร่องที่ซ่อนเร้น
12. อะดีษอะฮ์สัน ลี ฆอยริฮ์ คือ อะดีษฎะอ์ฟที่ได้รับการสนับสนุนจากสายรายงานอื่นหนึ่งสายรายงานหรือมากกว่า สายรายงานอื่นนั้นอยู่ในระดับที่เท่ากัน (ฎะอ์ฟ) หรือสูงกว่า (อะฮ์สันหรือเศาะฮิฮ์)
13. อะดีษฎะอ์ฟ คือ อะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานที่มีลักษณะหนึ่งจากลักษณะต่างๆ เหล่านี้ อาทิเช่น มีความจำไม่ดี มีความจำอ่อน มีความสับสน มีความผิดพลาด มีความบกพร่อง เป็นต้น
14. อะดีษฎะอ์ฟ ญิดตัน คืออะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานที่มีลักษณะ เช่น มุนกัร มัตรุก มีความสับสนมาก มีความจำอ่อนมาก ถูกกล่าวหาว่าเป็นคนโกหก และมีความผิดพลาดมาก เป็นต้น
15. อะดีษมุนกัร คือ ผู้รายงานที่ขาดคุณธรรม (อะดัลละฮ์) หรือผู้รายงานอ่อน (ฎะอ์ฟ) รายงานขัดแย้งกับผู้รายงานที่น่าเชื่อถือ (ซิเกาะฮ์)
16. อะดีษมัตรุก คือ ผู้รายงานที่ชอบพูดจาโกหกติดเป็นนิสัย แม้จะไม่ปรากฏ การโกหกในการรายงานอะดีษนะบี ﷺ

17. ฮะดีษเมฆาฏอ คือ ฮะดีษที่รายงานโดยผู้ อุบโลกนฮะดีษ ผู้ที่โกหกต่อฮะดีษของท่านนะบี ﷺ ผู้ที่ขึ้นชื่อว่าเป็นตะฎาล (จะเป็นผู้ที่ปกปิดฮะดีษ ท่าน นะบี ﷺ หรือปกปิดบทบัญญัติอิสลามที่แท้จริง) โดยผู้รายงานคนนั้นตั้งใจจะกระทำในสิ่งเหล่านั้น

18. ฮะดีษลาอัสล ละละฮุกคือ ฮะดีษที่ไม่มีสายรายงานตั้งแต่ แรกหรือสำหรับสายรายงานนี้ไม่มีตั้งแต่เดิม

19. ฮะดีษบาฎิล คือ ฮะดีษที่ผู้รายงานสร้างขึ้นเองและโกหกว่ามาจากท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ซึ่งในสายรายงานนั้นจะมีผู้ที่ชอบสร้างฮะดีษปลอมและชอบโกหกโดยที่คำพูดของเขาเหล่านั้นมักจะผิดกับบทบัญญัติของอิสลาม

20. เอกสารวิจัย คือ หนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ ฟิ อัมริดตีนเล่ม 1 และ เล่ม 2 ที่ใช้ศึกษาค้นคว้าสายรายงานและตัวบทฮะดีษ

21. การตัดสินฮะดีษ หมายถึง การตัดสินฮะดีษในหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ ฟิ อัมริดตีนทั้ง 2 เล่ม หลังจากตัดครุญ์และศึกษาสถานภาพของสายรายงาน

1.8 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ดังนี้

1. ﷺ อ่านว่า “ซุบฮานะฮู วะตะอาลา” เป็นคำสรรเสริญแต่เอกองค์อัลลอฮ์แปลว่าผู้ทรงมหาบริสุทธิ์ และทรงสูงส่ง และบางครั้งผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์ ﷻ อ่านว่า “อัซซะวะญ์ลละ” เป็นคำสรรเสริญแต่เอกองค์อัลลอฮ์ แปลว่า ผู้ทรงสูงส่งและมีเกียรติยิ่ง

2. ﷻ อ่านว่า “คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม” เป็นคำสรรเสริญและขอพรแต่ท่านนะบีมุฮัมมัด แปลว่า ขออัลลอฮ์ทรงสดุดีและให้ความสันติแต่ท่าน

3. ﷺ อ่านว่า “อะลัยฮิสสะลาม” เป็นพรภาวนาที่ชาวมุสลิมกล่าวแต่หน้าบิท่านอื่นๆ ซึ่งมีความหมายว่า ขออัลลอฮ์ทรงประทานความสันติสุขแต่ท่านด้วยเทอญ

4. ﷺ อ่านว่า “เราะฎียัลลอฮุอันฮู” เป็นคำขอพรแต่เศาะ ฮาบะฮ์ แปลว่า ขอให้พระองค์อัลลอฮ์ทรงพอพระทัยต่อเขา (ใช้กับเพศชายหนึ่งคน)

5. ﷺ อ่านว่า “เราะฎียัลลอฮุอันฮา” เป็นคำขอพรแต่เศาะ ฮาบียะฮ์ แปลว่า ขอให้พระองค์อัลลอฮ์ทรงพอพระทัยต่อเขา (ใช้กับเพศหญิงหนึ่งคน)

6. ﷺ อ่านว่า “เราะฎียัลลอฮุอันฮูมา” เป็นคำขอพรแต่เศาะฮาบะฮ์แปลว่า ขอให้พระองค์อัลลอฮ์ทรงพอพระทัยต่อเขาทั้งสอง (ใช้กับเพศชายหรือเพศหญิงสองคน)

7. ﴿﴾ อ่านว่า “เราะฎียัลลอฮุอันฮุม” เป็นคำขอพรแต่เศาะ ฮาบะฮ์หลายคน แปลว่า ขอให้พระองค์อัลลอฮ์ทรงพอพระทัยต่อพวกเขา (ใช้กับเพศชายหลายคน)
8. ﴿﴾ อ่านว่า “เราะฮิมะฮุสสลอฮ์” เป็นคำขอพรแต่คนในยุคสามร้อยปีแรกของปี ฮิจญ์เราะฮ์ศักราชหรือแต่คนทั่วไปที่เสียชีวิตแล้ว แปลว่า ขอให้พระองค์อัลลอฮ์ทรงเมตตาต่อเขา (ผู้ชายหนึ่ง)
9. ﴿﴾ ﴿﴾ วงเล็บปีกกา ใช้สำหรับอายะฮ์อัลกุรอาน
10. (()) วงเล็บคู่ ใช้สำหรับตัวบทอัลฮะดีษ
1. “.....” สัญลักษณ์คำพูด ใช้สำหรับการอ้างอิงประโยคหรือคำพูดของนักวิชาการ

1.9 วิธีดำเนินการวิจัย

1.9.1 เอกสารการวิจัย

เอกสารวิจัยที่ผู้วิจัยใช้ในครั้งนี้นี้คือ หนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ ฟิ อัมริด ดิน ของชัยคุมุฮัมมัดฮ์มัด อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีย์ ฉบับตีพิมพ์ภาษามลายูตัวอักษรอาหรับ พิมพ์พร้อมกับหนังสือศิรอฎาะ อัลมุฮตะกิม (صراط المستقيم) โดยเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้จะอยู่ข้างๆ เนื้อหาของหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน และตีพิมพ์ที่โรงพิมพ์ " مطبعة بن هلابي : فطاني، تايلند " มัฎบะอะฮ์ เบ็น ฮะลาบี ฟะฏอญี ประเทศไทยและไม่ได้ระบุปีพิมพ์

ในการจัดพิมพ์จะรวมหนังสือทั้ง 2 เล่มเป็นเล่มเดียว เล่มที่ 1 มีจำนวนหน้า 250 หน้า ส่วนเล่มที่ 2 มี 269 หน้าและได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ด้วยกระดาษสีเหลืองอ่อนปกสีแดง และเข้าเล่มปกแข็งอย่างดี

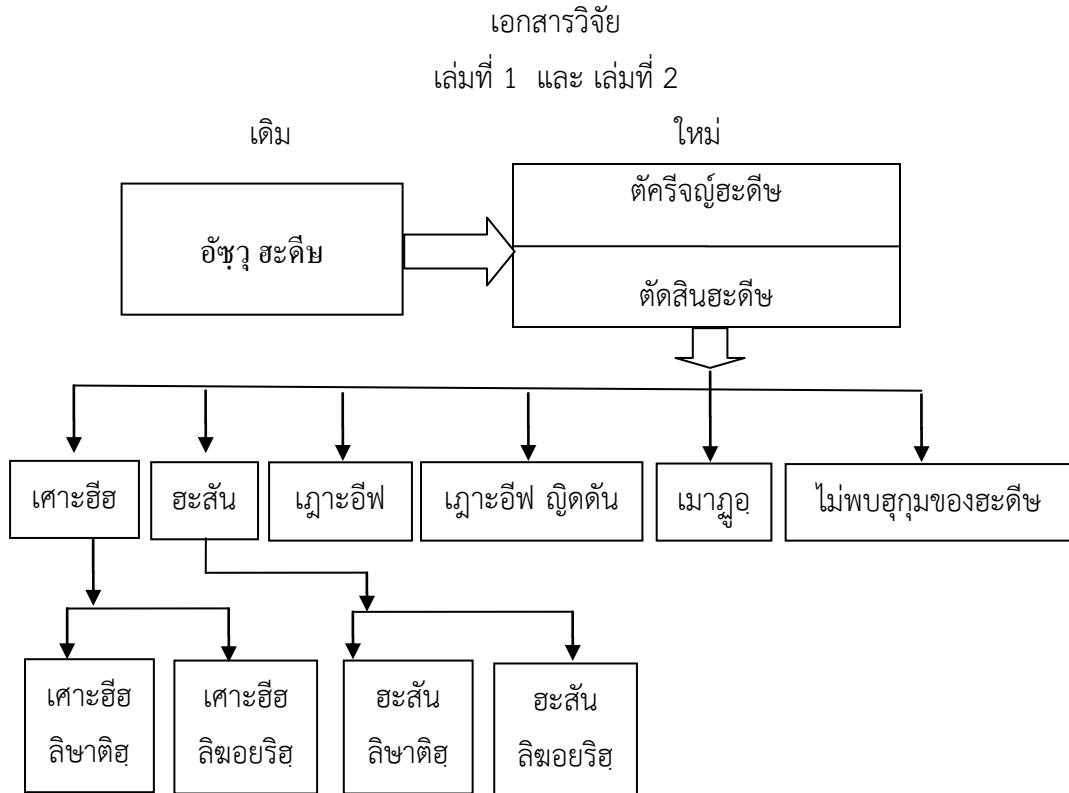
ผู้วิจัยได้เลือกตัดครึ่งญะฮ์ดีษจากหนังสือเล่มดังกล่าว เฉพาะฮะดีษที่ผู้แต่งหนังสือเล่มนี้ได้พาดพิงถึงท่านนะบีมุฮัมมัด ﷺ ทั้งด้านคำพูด การกระทำ และการยอมรับ ที่เป็นสำนวนภาษาอาหรับเท่านั้นซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 277 ฮะดีษโดยแยกออกเป็น 2 เล่ม เล่มที่ 1 มีจำนวนทั้งหมด 143 ฮะดีษ และเล่มที่ 2 มีจำนวนทั้งหมด 134 ฮะดีษ

1.9.2 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ตัดครึ่งญะฮ์ดีษในหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ของชัยคุมุฮัมมัดฮ์มัด อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีย์” มีรูปแบบการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วน “เดิม” เป็นการอรรถาธิบายหรือคัดลอกฮะดีษดังที่ปรากฏในเอกสารวิจัย ไม่มีการเปลี่ยนแปลงและตัดตอนใดๆ ทั้งสิ้น และส่วน “ใหม่” โดยการแยกออกเป็นสำนวนตัดครึ่งญะฮ์ดีษจากแหล่งรียาเยฮ์ฮะดีษ และเป็น

สำนวนการตัดสินระดับของแต่ละฮะดีษ ทั้งสองส่วนนี้จะศึกษาสำนวนฮะดีษทั้งสิ้น
 ดังภาพประกอบที่ 2

277 ฮะดีษ

ภาพประกอบที่ 2 รูปแบบการวิจัย (อับลเลาะ การ์นินา : 2555)

ในรูปแบบการวิจัยจะแสดงผลของการตัดสินฮะดีษแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนเรียงตามลำดับความสำคัญของเนื้อหาตัดสิน ได้แก่ นำเสนอข้อมูลฮะดีษดังที่ปรากฏในเอกสารวิจัย นำเสนอผลการตัดสินประกอบด้วยมุตาบะอะฮ์ มุตาบิอาตและชะวาฮิด และนำเสนอระดับของฮะดีษตามหลักการมุศฎะละฮ์ อัลฮะดีษ คือ ฮะดีษเศาะฮีย ลิ ซาติย ฮะดีษเศาะฮีย ลิ ฆอยริย ฮะดีษฮะสัน ลิ ซาติย ฮะดีษฮะสัน ลิ ฆอยริย ฮะดีษฎะอ์ฟ ฮะดีษฎะอ์ฟ ญุดตัน ฮะดีษเมาฎูอและหากไม่สามารถสุกข์ได้เนื่องจากไม่พบการบันทึกสายรายงาน ผู้วิจัยจะระบุว่าไม่พบสุกข์ของฮะดีษ

1.9.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย มีดังต่อไปนี้

1.9.3.1 แบบบันทึก

แบบบันทึก หมายถึง แบบบันทึกข้อมูลที่ผู้วิจัยจะสร้างขึ้นเอง โดยใช้รูปแบบสี่เหลี่ยมพื้นผ้า แบบบันทึกแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่บันทึกข้อมูลหนังสือประกอบด้วยชื่อผู้

แต่ง ชื่อหนังสือ เมืองที่พิมพ์ ส่วนที่บันทึกข้อมูลสายรายงานและตัวบทอะดิษและส่วนที่บันทึกข้อมูล หัวข้อของแต่ละเรื่องประกอบด้วยเนื้อหาของเรื่อง เล่มที่และเลขหน้า

1.9.3.2 คอมพิวเตอร์

คอมพิวเตอร์ใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอะดิษที่ต้องการตัดריךญ์ ประกอบด้วย ข้อมูลสายรายงาน ตัวบทอะดิษ และสถานภาพของอะดิษ โดยจะใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ได้แก่ อัลมักตะบะฮฺ อัจชามิละฮฺ

1.9.3.3 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยจะสร้างขึ้นเอง ใช้สำหรับข้อมูลชีวประวัติของชัยคุมฮัมมัด อรรถ อัลบันญะรียฺ แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นการชี้แจง ส่วนที่ 2 ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด

1.9.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.9.4.1 แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้ามี่ดังต่อไปนี้ งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้

1. หนังสือหรือตำราได้แก่หนังสือหรือตำราที่เกี่ยวกับการตัดריךญ์ที่เขียนเป็นภาษาอาหรับสำหรับศึกษาเรื่องการตัดריךญ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อตัดריךญ์ที่เขียนเป็นภาษาไทย และภาษามลายูทั้งที่เป็นรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์
2. เอกสารวิจัย ได้แก่ หนังสือสะบีลฺ อัลมุฮตะดีน เล่ม 1 และเล่ม 2 ของ ชัยคุมฮัมมัดอรรถ อัลบันญะรียฺ สำหรับศึกษาแหล่งที่มาของอะดิษและสถานภาพของหนังสือ
3. หนังสือรวิวายะฮฺได้แก่ หนังสือบันทึกอะดิษ สำหรับศึกษาแหล่งบันทึกอะดิษและกำหนดสถานภาพของอะดิษในหนังสือสะบีลฺ อัลมุฮตะดีน เล่ม 1 และเล่ม 2
4. สัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชัยคุมฮัมมัดอรรถ อัลบันญะรียฺ
5. วิทยานิพนธ์และรายงานการวิจัย สำหรับศึกษาเรื่องที่ไ้วิจัยไปแล้ว ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้
6. นามานุกรมต่างๆ
7. พจนานุกรมที่อธิบายศัพท์สำคัญของอะดิษและภาษาอาหรับ
8. ข้อมูลในเว็บไซต์ต่างๆ และหนังสือตำราประวัติบุคคล สำหรับศึกษาเกี่ยวกับชีวประวัติของชัยคุมฮัมมัดอรรถ อัลบันญะรียฺ

1.9.4.2 สถานที่เก็บข้อมูล

1. ห้องสมุดของผู้วิจัย
2. หอสมุดจอห์น เอฟ เคนเนดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี
3. หอสมุดมหาวิทยาลัยฟาฏอนี
4. หอสมุดมหาวิทยาลัยมาลายา (UM) กัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย
5. หอสมุด (UKM) ประเทศมาเลเซีย
6. หอสมุด (UUM) ประเทศมาเลเซีย
7. หอสมุด (UPM) ประเทศมาเลเซีย
8. หอสมุด (USM) ประเทศมาเลเซีย
9. หอสมุด (USIM) ประเทศมาเลเซีย
10. หอสมุด (UNISZA) ประเทศมาเลเซีย
11. หอสมุดแห่งชาติจาการ์ตา อินโดนีเซีย
12. หมู่บ้านของชัยคุ มุฮัมมัด อรัชต์ อัลบันญะรีย์ที่ ดาลัมปากัร เปอลัมปายัน
เสอกุมปูล มารตาปุรา บันญูร์มาซิน บันญูร์บารู กาลิมันตันเสอลาตัน
อินโดนีเซีย
13. มักตะบะฮฺ อัจชามิละฮฺ

1.9.4.3 การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ศึกษาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการตัดריךญะฮ์ดิษ
2. ศึกษาชีวประวัติของชัยคุ มุฮัมมัดอรัชต์ เป็น อับดุลลอฮ์ อัลบันญะรีย์ผู้แต่งหนังสือ สะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮฺ ฟิ อัมริดดีน
3. ศึกษารายละเอียดต่างๆ ของหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮฺ ฟิ อัมริดดีน
4. รวบรวมตัวบทฮะดีษที่มีตัวบทภาษาอาหรับ ที่พาดพิงถึงท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ที่ปรากฏในหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮฺ ฟิ อัมริดดีน เล่มที่ 1 และเล่มที่ 2 โดยเรียบเรียงฮะดีษตามบทต่างๆ ของหนังสือ แต่เนื่องจากฮะดีษที่มีแต่ตัวบทฮะดีษอย่างเดียวโดยไม่มีการกำกับหมายเลขฮะดีษ เพราะฉะนั้นผู้วิจัยจะเรียบเรียงตัวบทฮะดีษโดยใช้ 3 หมายเลขด้วยกัน หมายเลขที่ 1 เป็นหมายเลขของผู้วิจัยที่จะใส่ในงานวิจัยเล่มนี้ หมายเลขที่ 2 เป็นหมายเลขหน้า และหมายเลขที่ 3 เป็นหมายเลข บรรทัด ของหนังสือ ตัวอย่าง เช่น (ฮะดีษที่ 1 หน้า 6 บรรทัดที่ 23) หมายถึงฮะดีษ

ลำดับที่ 1 ในงานวิจัยฮะดีษนี้ปรากฏใน หน้าที่ 1 บรรทัดที่ 23 ของหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีน ลิตตะฟีกุฮ ฟิ อัมริดดีน

5. ตักริฎญ์ฮะดีษที่รวบรวมมาทั้งหมดจากตำราฮะดีษทั้งเก้าเล่ม (الكتب التسعة) หรือตำราฮะดีษอื่นๆ ตามความจำเป็น เช่น หนังสือ มุญญิมของอัญญาอะบะรอไนยฺ สุนัน อัลกุบรอ ของ อัลบัยฮะกีย เป็นต้น

6. ตรวจสอบตัวบทฮะดีษในหนังสือฮะดีษต่างๆ ที่ผู้วิจัยค้นพบและจะเปรียบเทียบ ความเหมือนและความแตกต่าง

1.9.4.4 การจัดกระทำกับข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการบันทึก การสัมภาษณ์ เอกสารวิจัย และคอมพิวเตอร์ได้ ดำเนินการจัดกระทำกับข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. จัดกระทำกับข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกโดยการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหาตามลำดับความสำคัญของแต่ละบทกล่าวคือข้อมูลเกี่ยวกับการตักริฎญ์ฮะดีษ ข้อมูลชีวประวัติของชัยคุมุฮัมมัดอัรซัดอัลบันญะรียฺ ข้อมูลหนังสือสาบีลอัลมุฮตะดีนเล่ม 1 และเล่ม 2 และข้อมูลผลการตักริฎญ์ฮะดีษตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับทัศนะของอุละมาอ์

2. จัดกระทำกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์และนำคำตอบไปเขียนในส่วนต่างๆ ตามลำดับความสำคัญของแต่ละหัวข้อของบทที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล

3. จัดกระทำกับข้อมูลฮะดีษโดยการแปลความหมายฮะดีษ เรียงตามลำดับตัวบท ที่ปรากฏในหนังสือ สะบีล อัลมุฮตะดีน

4. จัดกระทำกับข้อมูลที่ได้จากคอมพิวเตอร์ ที่เป็นสายรายงานของฮะดีษ โดยการ แยกตามลักษณะของสายรายงานออกเป็น 3 ประการคือ

ก. สายรายงานที่เป็นมุตาบะอะฮ์ (สายรายงานต้น) วิธีการคัดเลือกมุตาบะอะฮ์ ได้แก่ พิจารณาลักษณะการอ้างอิงฮะดีษในเอกสารวิจัยทั้ง 277 ฮะดีษ เช่น

(1) ฮะดีษที่ระบุเพียงสายรายงาน โดยอ้างอิงถึงผู้บันทึก เช่น บุคอรียฺ, มุสลิม, อะหมัด หรือ ระบุเพียงผู้รายงานจากรุ่นเศาะฮาบะฮ์เช่น อิบน์ อุมีร์, อะลียฺ เบิน อะบี ฎอลิบ, อิบน์ มัสอูด หรืออิบน์ อับบาส

(2) ฮะดีษที่ระบุสองสายรายงาน โดยอ้างอิงถึงผู้บันทึก เช่น อัลบุคอรียฺ และ มุสลิม อัซซัยคอน หรือมุตะฟีกุ อะลัยฮฺ จะยึดสายรายงานของอัลบุคอรียฺเป็นมุตาบะอะฮ์เนื่องจาก สายรายงานของอัลบุคอรียฺมีมาตรฐานสูงกว่าสายรายงานของมุสลิม แต่หากฮะดีษมาจาก สายรายงานอื่นที่ไม่มีใช้สายรายงานของอัลบุคอรียฺและมุสลิม จะยึดสะนัต อาลียฺ (มีผู้รายงานจำนวน น้อยหากเทียบกับสายรายงานอื่นที่มีผู้รายงานเป็นจำนวนมากกว่า) เป็นมุตาบะอะฮ์

(3) ฮะดีษที่ระบุสามสายรายงานขึ้นไปและไม่ปรากฏอ้างอิงอัลบุคอรีและมุสลิม จะยึดสะเน็ด อาลี๋ ในจำนวนสายรายงานเหล่านั้นเป็นมุตาบะอะฮ์ยกเว้นเมื่อพบว่า ตัวบทฮะดีษจากสะเน็ด อาลี๋นั้นแตกต่างจากตัวบทฮะดีษในเอกสารวิจัย จะยึดสายรายงานที่รายงานตัวบทที่เหมือนกันกับตัวบทฮะดีษในเอกสารวิจัยเป็นมุตาบะอะฮ์

(4) ฮะดีษที่ระบุชื่อหนังสือเท่านั้น จะยึดสายรายงานที่รายงานตัวบทฮะดีษเหมือนกับตัวบทฮะดีษในเอกสารวิจัย เช่นเดียวกันกับฮะดีษที่มีได้กล่าวผู้บันทึก ผู้รายงานและชื่อหนังสือ

ข. สายรายงานตาม (มุตาบิอะฮ์หรือมุตาบิอาด) พิจารณาผู้ร่วมรายงานฮะดีษในรุ่นเศาะฮาบะฮ์ที่เป็นคนเดียวกันกับเศาะฮาบะฮ์ผู้รายงานในสายรายงานต้น โดยใช้คำว่าฮะดีษเดียวกันปรากฏในบันทึกของ...และชื่อของเศาะฮาบะฮ์จะเขียนด้วยตัวเอียง

ค. สายรายงานเสริม (ซาฮิฮ์หรือชะวาฮิฮ์) พิจารณาผู้ร่วมรายงานฮะดีษในรุ่นเศาะฮาบะฮ์ที่ต่างจากเศาะฮาบะฮ์ผู้รายงานในสายรายงานต้น โดยใช้คำว่า ฮะดีษเดียวกัน มีรายงานจาก...และชื่อของเศาะฮาบะฮ์จะเขียนด้วยตัวเอียง

5 จัดกระทำกับข้อมูลสายรายงานและสถานะของผู้รายงานฮะดีษ โดยการศึกษาสถานะของผู้รายงานต้นทุกท่าน ยกเว้นเศาะฮาบะฮ์เนื่องจากบรรดาเศาะฮาบะฮ์เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจะศึกษาทั้งทางด้านน่าเชื่อถือและบกพร่องของผู้รายงานแต่ละท่านที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการรายงานความจำและคุณธรรม

6 จัดกระทำกับข้อมูลระดับของแต่ละฮะดีษที่มาจากผลการตัดสินของอุละมาอ์ฮะดีษ โดยแยกข้อมูลระหว่างทัศนะที่ตัดสินระดับของฮะดีษ โดยการอธิบายเหตุผลกับทัศนะที่ไม่ได้อธิบายเหตุผล

1.9.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการวิเคราะห์ใน 2 ด้าน คือ สายรายงานและสถานภาพของฮะดีษ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1.9.5.1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยแยกออกเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลสายรายงานและการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของฮะดีษ

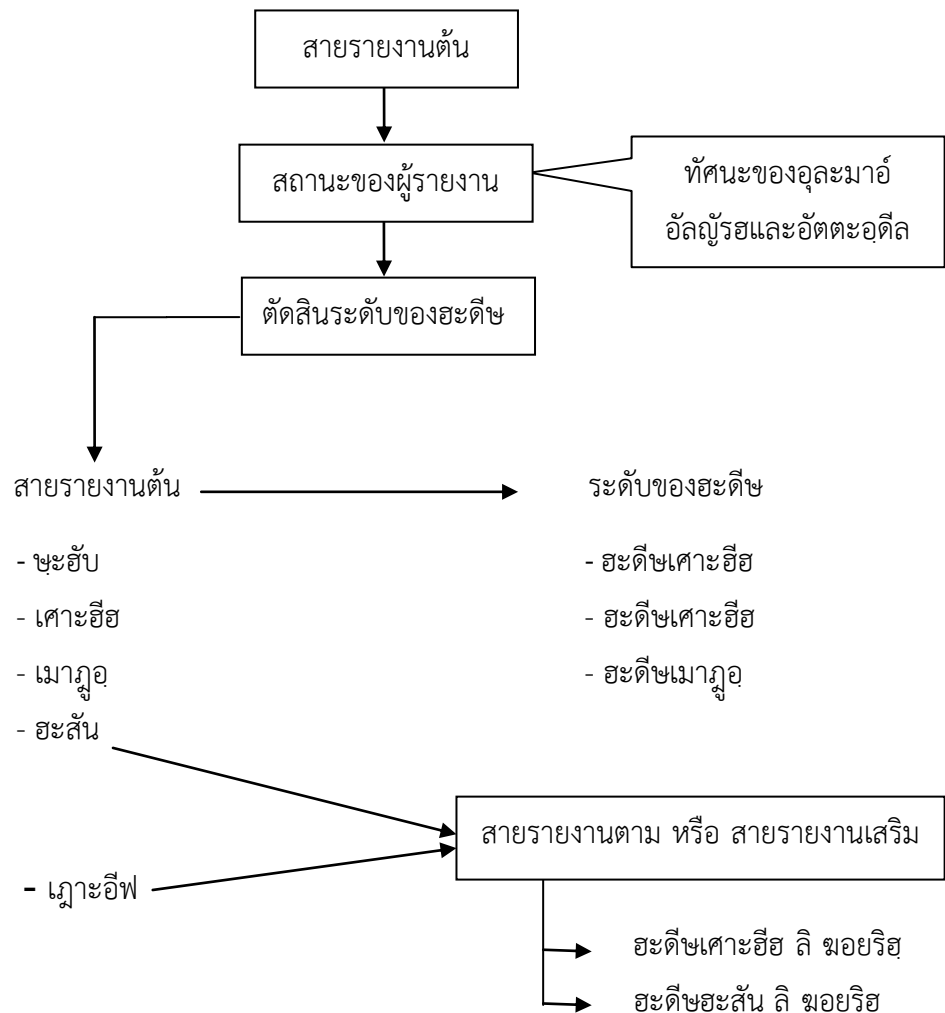
ก. การวิเคราะห์สายรายงานเป็นการวิเคราะห์สถานะผู้รายงานในสายรายงานต้นโดยพิจารณาในสองด้าน คือ ความน่าเชื่อถือและความบกพร่องของแต่ละท่าน ยกเว้นเศาะฮาบะฮ์ เท่านั้น โดยยึดทัศนะของอุละมาอ์มูตาดีลีน (ทัศนะเป็นกลาง) ที่พูดถึงทั้งสองด้านเป็นที่ตั้ง ดังที่ปรากฏในหนังสือตะฮะซิบ อัตตะฮะซิบและหนังสือดักกรีบ อัตตะฮะซิบของอัล ฮาฟิซ อิบน์ ฮัจญ์ร อัลอัศเกาะลานีย์ เป็นหลัก หากไม่พบในหนังสือทั้งสองเล่มจะศึกษาจากหนังสืออื่นๆ เช่น

หนังสือมีซาน อัลอิดิตดาลและตัซกีเราะฮ์ อัล สุฟฟา ศุของอัล ฮาฟิศ อัชชะฮะบียี และหนังสือ มัจญ์มะอ อัชชะวาอิดของอัลฮาฟิศ อัลฮัยษะมียีเป็นต้น

ข. การวิเคราะห์สถานภาพของฮะดีษ มีวิธีการวิเคราะห์ คือ

ฮะดีษบันทึกโดยอัลบุคอรียีและมุสลิมในหนังสือเศาะฮี้ฮ์ และฮะดีษที่มาจากสาย รายงานชะฮับ¹ จะตัดสินเป็นฮะดีษเศาะฮี้ฮ์ ส่วนฮะดีษบันทึกโดยอิมามท่านอื่นๆ จะใช้เทคนิคการ วิเคราะห์ 2 ประเภท คือ การวิเคราะห์เชิงยืนยันและการวิเคราะห์เชิงสำรวจ

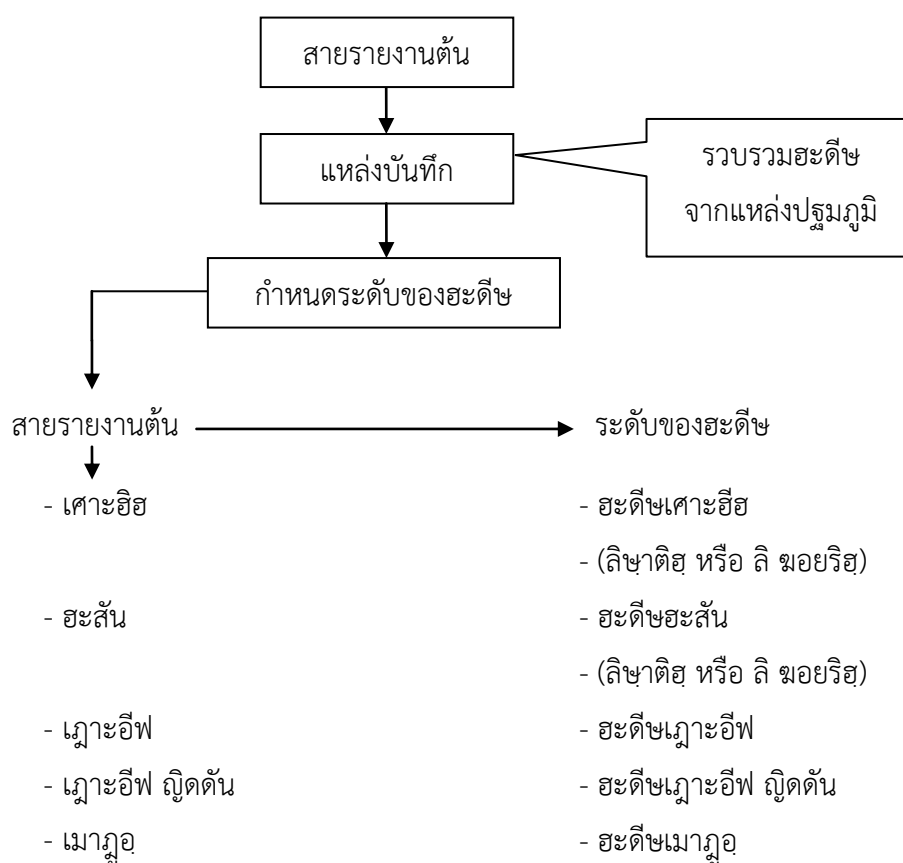
(1) การวิเคราะห์เชิงยืนยัน เป็นการตรวจสอบสายรายงานของฮะดีษที่ ถูกต้องตามหลักการมุศฎาะลาฮ์อัลฮะดีษและยืนยันระดับของแต่ละฮะดีษพร้อมกับอธิบายเหตุผลดัง ภาพประกอบที่ 3

ภาพประกอบที่ 3 โมเดลการตัดสินฮะดีษเชิงยืนยัน (อัคดุลละาะ การ์รีนา : 2555)

¹ สายรายงานชะฮับคือสายรายงานที่มาจากกรรายนงานของอัชชาฟิอียีจากมาลิกจากเมาะลาอิบนุอุมร์จากอิบนุอุมร์ ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ

(2) การวิเคราะห์เชิงสำรวจ เป็นการตรวจสอบสายรายงานเพื่อระบุระดับของแต่ละอะตอมโดยการยึดที่ชนะของอะตอมมาอย่างเดียวนั้น ไม่มีการศึกษารายละเอียดของสายรายงานอีกต่อไป เทคนิคการวิเคราะห์เชิงสำรวจจะใช้ในกรณีที่ผู้วิจัยไม่พบสายรายงานของอะตอมหรือสถานะของผู้รายงานในแต่ละสายรายงาน¹ ดังภาพประกอบที่ 4

ภาพประกอบที่ 4 โมเดลการตัดสินอะตอมเชิงสำรวจ (อัคดุลเลาะ การ์รินา : 2555)

ทั้งนี้เนื่องจากการตัดสินระดับของอะตอมขึ้นกับสายรายงานของอะตอมที่มีทั้งสายรายงานตามและสายรายงานเสริม เพื่อสนับสนุนสายรายงานของอะตอมให้เลื่อนฐานะ กล่าวคือสายรายงานที่สามารถเลื่อนฐานะได้และสายรายงานที่ไม่สามารถเลื่อนฐานะได้

¹ โดยหลักการตัดครั้งเดียวเทคนิคการวิเคราะห์เชิงสำรวจสามารถใช้ทั้งกรณีที่ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลผู้รายงานด้านอัลญุรฮฺและอิตตะฮฺดีล และที่ไม่สามารถรวบรวมข้อมูลผู้รายงานทั้งสองด้าน

1.9.5.2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการเทียบจำนวนอะตอมของแต่ละระดับกับจำนวนอะตอมทั้งหมด โดยการแจกแจงความถี่แล้วคำนวณค่าร้อยละ ใช้สูตรต่อไปนี้

$$P = \frac{F}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ

F แทน ความถี่

N แทน จำนวนถี่ทั้งหมด

(3) การเทียบด้วยตัวบทยอะตอม ระหว่างตัวบทยอะตอมในเอกสารวิจัยกับตัวบทยอะตอมที่ปรากฏในแหล่งรียาอะอะอะ ใช้หลักการ “มุกอบะละฮ์ อันนุสค์” ¹ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักการอุลุม อัลอะอะอะ

1.9.6 การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอผลการตัดรียอะอะอะโดยเรียงตามลำดับของหัวข้อ คือ การตัดรียอะอะอะ ประกอบด้วยมุกตาบะอะอะ มุกตาบียาอะ และชะวะอะอะ การเทียบตัวบทยอะตอมในเอกสารวิจัยกับตัวบทยอะตอมที่ปรากฏในหนังสือรียาอะอะอะ และการตัดรียอะอะอะ

การนำเสนอผลการตัดรียอะอะอะโดยการนำเสนอเฉพาะสายสืบ (ก่อนเศาะฮาบะฮ์) และผู้รายงาน (เศาะอะอะอะ) เท่านั้น

การเทียบตัวบทยอะอะ อะ เหมือนกันจะระบุ (กล่าวด้วยสำนวนข้างต้น) ถ้าตรงกับส่วนหนึ่งของตัวบทยอะอะ จะระบุ (เป็นส่วนหนึ่งของตัวบทยอะอะ) ถ้าไม่เหมือนก็จะระบุ (คล้ายกัน) หรือ (แตกต่างกัน) พร้อมทั้งอธิบายถึงความแตกต่างกัน เป็นต้น

การนำเสนอผลการตัดรียอะอะอะนั้น ถ้าเป็นอะอะอะเศาะฮียะฮ์ที่บันทึกโดยอัลบุกอริยะ มุสลิม หรืออิมามอะอะอะทั้งหลาย ผู้วิจัยจะระบุว่าเป็นอะอะอะเศาะฮียะฮ์โดยไม่ได้นำผู้รายงานอะอะอะมาอธิบาย แต่ถ้าเป็นอะอะอะอะอะ (ผู้รายงานไม่ถึงระดับบียะอะอะ) หรือ ต่ำกว่าอะอะอะ ผู้วิจัยจะอธิบายสาเหตุของการตัดรียอะอะอะโดยการนำข้อบกพร่องของผู้รายงานอะอะอะมาเสนอโดยยึด หนังสือตกรียอะอะอะฮียะฮ์ของอัลฮาฟิซ อิบน์ ฮัจญ์ร์ อัลอัสะกะลานียะฮ์ เป็นหลัก หากไม่พบในหนังสือเล่ม นี้จะเอาจากหนังสือ

¹ มุกอบะละฮ์อันนุสค์หมายถึงการเทียบระหว่างตัวบทยอะอะอะที่ปรากฏในเอกสารวิจัยกับตัวบทยอะอะอะที่ปรากฏในแหล่งรียาอะอะอะ ประกอบด้วย 3 ด้านหลักได้แก่การขึ้นต้นประโยคอะอะอะสำนวนตัวบทยอะอะอะและการใส่ระอะอะอะตามหลักวิชานะหะวะและวิชาศอรฟ

อื่นๆ เช่น หนังสือมีซาน อัลอิติดาลและตัซกีเราะฮ์ อัล สุฟฟาตของอัล ฮาฟิซ อัชชะฮะบี และ หนังสือมััจญมะอ อัชชะวาอิดของอัลฮาฟิซ อัลฮัยษะมีย์ เป็นต้น

การนำเสนอข้อมูลตัจรียะฮ์ใช้หลักประยุกต์ที่ได้จากการสังเคราะห์แนวทางการ นำเสนอผลการตัจรียะฮ์ของอิมาม 3 ท่านคือ อิมามออตฺติมิซีย์ ในหนังสือ อัสนัน อิมามอัชชะลอะอีย์ ในหนังสือนัศบ อัรรอยะฮ์และอัลฮาฟิซอีนุ ฮัจญ์ร์ อัลอัสเกาะลانى ในหนังสือตัลคิซ อัลอะบิร เนื่องจากรูปแบบแนวทางของอิมามทั้งสามท่านนี้เป็นแนวทางนำเสนอที่ครอบคลุมองค์ประกอบของ การตัจรียะฮ์อะดีซ 3 ประการ ได้แก่ มุตาบะอะฮ์ มุตาบิอะฮ์และชะวาอิด ทั้งยังสามารถแยกแยะ ระหว่างองค์ประกอบทั้งสามประการตลอดจนสามารถเข้าใจสถานการณ์ของอะดีซอย่างกระจ่าง